

חוברת עזר
להוראת חומש בראשית

פרשת ויצא

החוּברת הופקה במיוזם משותף של מינהל החינוך הדתי
מכללה ירושלים ותלמוד תורה מורה
ע"פ תוכנית הלימודים בתורה של בית הספר היסודי הממלכתי דתי

'ירושלים עיה'ק, התשע"ב

©
פנימי - לא למכירה

כל הזכויות שמורות
מותר להעתיק ולצלם ללא מטרות רווח

تلמוד תורה מורשתה ירושלים
ת.ד 34055 ירושלים, 91340

תוכן העניינים

פרק כח

יעקב יוצא לחאן וה' מתגלה אליו בהר המוריה	5
דברי ה' ליעקב בחלום וקריאת שם המקום בית אל	8
נדרו של יעקב	14
המסרים העולים מפרק כח	17

פרק כט

יעקב פוגש את הרועים ליד הבאר	19
מפגש יעקב עם רחל והשקיית צאנה	22
פגישת יעקב ולבן וסיכום שכר עבודת יעקב אצל לבן	25
ניסיונו של יעקב עם רחל ולאה	27
ליידת לאה את ראובן, שמעון, לוי ויהודה	30
המסרים העולים מפרק כט	35

פרק ל

קנאת רחל ותגובה יעקב	38
הולדת דן ונפתלי לבלהה שפחתי רחל	41
הולדת גד ואשר לזרפה שפחתי לאה	43
מעשה הדודאים והולדת יששכר, זבולון ודינה ללאה	44
הולדת יוסף לרחל	49
חכמת יעקב בשכר עבדתו ודרך התעשרותו	49
המסרים העולים מפרק ל	56

פרק לא

דברי בני לבן, שינוי פני לבן וציווי ה' ליעקב לשוב לארץ	58
שיחת יעקב עם רחל ולאה בשדה ותשובתנו	60
בריחת יעקב ומשחתו ולקיחת רחל את הטרפים	63
רדיפת לבן ובניו אחרי יעקב ודברי ה' לבן בלילה	65

דברי לבן ליעקב וחיפוש התרפים	67
תוכחת יעקב לבן	68
כרייתת הברית בין לבן ליעקב ועשיותה בגלעד	71
המסרים העולים מפרק כה	75

פרק לב

عزيزבת לבן ומפגש יעקב עם מלאכי ארץ ישראל	77
המסרים העולים מפרק לב	78
סיכום פרשת ויצא	79

פרק כח

בחלקו השני של פרקנו שלושה נושאים עיקריים:

1. יעקב יוצא לחן וה' מתגלה אליו בהר המוריה
2. דברי ה' ליעקב בחלום וקריאת שם המקום בית אל
3. נדרו של יעקב

יעקב יוצא לחן וה' מתגלה אליו בהר המוריה

(פסוקים י-יב)

נאמר בפסוק י: "וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְאָר שֶׁבַע"

בפסוק זה עולה שאלת: מדוע היה הנחתת התורה צריכה לפרש מהיכן יצא יעקב?

לשאלת זו נענה שתי תשובות:

א. התורה רצתה ללמדנו על צערו הגדול של יעקב משנאלץ לעזוב את בית אביו - בית של עבודה ה', ואת ארצו הנבחרת והקדושה, וכי שהdagish האברבנאל: "שהיה קשה על יעקב לצאת מהארץ הנבחרת ומבית אביו... והנה יעקב להויתו מצטער ביציאתו...".

ב. התורה באה ללמדנו על ההשפעה הגדולה שהשפיע יעקב על בני עירו, וממילא על הרושים שעשתה יציאתו מהעיר, כפי שכותב רש"י: "מניד שייציאת צדיק מן המקומ עשו רושם, שבזמן שהצדיק בעיר הוא יהוד הוא זונה והוא הדרת, יצא ממש – פנה יהוד, פנה זונה, פנה הדרת".

המילים "יהודים", "זונות" ו"הדרת" מתארות את השפעתו המייחודת של הצדיק על בני עירו. נשמעו מילים אלו לתלמידים למרות שהוא

מופשטות, כיון שהן מותירות רوشם מיוחד בקרבת הילדים. נסבירו גם במובן מעשי, שהצדיק בהתנהגו מהוות דוגמא לבני עירו, ומעוררם לעשות תשובה, לטהר את מידותיהם ולהיטיב את דרכם, כפי שմבאר בעל המאור ושם:

"וַהֲנֵה חָדִיק אֲשֶׁר בָּעֵיר, מְחַמֵּת שַׁהֲוָא מְתַנְגָּג [מְנַהֲגָן] אֶת עַצְמוֹ
בָּמִידָת הָאָמָת, וּכְלַל הַמִּדּוֹת בְּקָדוֹשָׁה וּבְתָהָרָה, וְדוֹחָה הַשְּׁפָלוֹת,
עַל יָדָיו וְהַמְּעוֹרֵר אֶת בְּנֵי עִירוֹ וְהַמְּדֻבְּקִים בָּו וְמַיְשִׁיר לְכָבֵם שֶׁלֹּא
יִהְיֶה בֵּינוּהָם קְנָהָה וּשְׁנָהָה וְתְהִרּוֹת, רַק [אֶלָּא] שֶׁבַל אֶחָד יְדָה
חִבְרוּ עַל הָאָמָת וְשֶׁלֹּא יַרְצָח אֶחָד לְנַצְחָה אֶת חִבְרָוּ בְּחַבְלֵי הַזָּמָן, וּבָנָן
בְּכָל הַמִּדּוֹת הַמְּגֻנוֹת... וְגַם מַעֲוֹרֵר לְכָבֵם בְּתַשׁוּבָה שְׁלִימָה".

בלימוד דברי רשי' אלו נפגיש את הילדים עם גודלותו של יעקב אבינו והשפעתו על סביבתו.

"זילך חָרְנָה"

בדרכו לחן נכנס יעקב לבית המדרש של עבר ולמד שם תורה במשך ארבע עשרה שנה, וכפי שכותב רשי' בפסוק הבא, בשם המדרש: "...אָבֵל יָד שְׁנִים שְׁשִׁים בֵּית עַבְרָה לֹא שָׁכַב בְּלִילָה, שְׁחוֹת עֲוֹסָק בְּתוֹרָה".
וכותב היפה תואר (בראשית רבה סח, יא): "שְׁשָׁם [בֵּית עַבְרָה] לֹא שָׁכַב,
רַק שָׁנָת אָרְעֵי, בְּדֵי שֶׁלֹּא יַתְבַּטֵּל מַלְמָדוֹ".
לאור דבריו נתאר לילדים את שקיידתו העצומה של יעקב על לימוד התורה, במשך כל היממה, עד כדי כך שלא שכב לישון בלילה.

על אף שאיננו רגילים להביא מדברי חכמיינו כשהיאנים עלולים מהפסוק, כאן הבאנו מדרש זה, שאיננו סותר את פשטוטו של מקרא, כדי שיחסבו מני שנותיו של יעקב יעלה כראוי, שהרי על פי חשבונם של חכמיינו עברו ארבע עשרה שנים מיציאתו של יעקב אבינו מבאר שבע עד הגיעתו לחן, ודברי חכמים על ישיבתו של יעקב בבית המדרש משלימים את החוליה החסרה.

בלימוד דברי חכמים אלו נפגש את הילדים עם שקיידתו העצומה של יעקב אבינו בלימוד התורה.

נאמר בפסוק יא: "וַיַּגְעַ בָּמָקוֹם..."

כתב רשי: "לא הוביל הכתוב באיזה מקום, אלא 'במקום' - הנזכר במקום אחר, הוא הר המוריה שנאמר בו [כאשר הלך אברהם לעקדת יצחק. בראשית כב, ד]: 'ירא את המקום מרחוק'".
כלומר התורה לא הזכירה את שם המקום כי הוא נזכר כבר במעשה העקודה.

בעקבות דברי רשי אלו נסביר לילדים את כליל הדקדוק של ה"א הידועה, ונאמר שכוננות המילה "במקום" היא למקום ידוע, ה"מקום", הוא הר המוריה.

נוסיף ונאמר שהتورה כינתה את הר המוריה "המקום", ולא אמרה את שמו, להורות שמדובר במקרה המוחד ביותר בעולם, וכדברי הכלוי יקרה: "לבך קראו סתם [המקום]", ולא 'הר המוריה', לפי שהוא מקומו של עולם, הן מצד שם אבן השთיה ושם הושתת בכל העולם, הן מצד שעדרין כל העולם מוסף עליון, כי ממנה יצא השפע לכל העולם".

נדגיש באוזני הילדים את חשיבותו "המקום" – הר המוריה,
ובכך נחנכם לירא את מקום המקדש.

"זיקח מאבני המקום וישם מראשתיו"

נסביר כפשוטו של דבר, שיעקבלקח אבן אחת מתוך אבני רבות שהיו במקום, וכפי שתכתב האבן עוזרא: "אחד מאבני המקום" (כעינן זה תרגם גם אונקלוס).

"וַיִּשְׁבֶּב בָּمָקוֹם הַהוּא"

כתב רשי: "לשון מיעוט [המילה "ההוא" באה למעט]: דוקא במקום ההוא, ולא במקום אחר]. באותו מקום שכב, אבל י"ד שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה".

אמנם כבר הזכרנו את דברי רשי הלו בפסק הקודם, בכל זאת נשוב ונזכירם כאן, כדי להציג ולהתמיע לבב הילדים את החשיבות הרבה שבסקיודה על לימוד התורה.

נאמר בפסק יב: **"וַיַּחֲלָם וַיַּגְּדֵל סְלָמָן מִצְבָּה אֶרֶץ... וַיַּגְּדֵל מֶלֶךְ אֱלֹקִים עָלָים וַיַּרְדֵּם בָּז"**

חכמוני ז", ובעקבותיהם מפרשים רבים, הביאו דברים מופלאים על רמי היסולס והמלאכים. רמזים אלו נשאייר לגיל בוגר יותר. בגין הצער נסביר את הדברים באופן שיתמיישבו על לב הילדים, וכן נסביר **פרש"י**: "[מלאכים] עולים תקופה ולאחר מכן מלאכים שליווה בארץ - אין יוצאים חוצה לארץ ועלוי לרקיע, וירדו מלאכי חוצה לארץ ללוותיו". לאור הדברים אלו נציג שני דברים: **האחד** – מעלהו של יעקב, **השני** – מעלהה של ארץ ישראל, שאנו רשות מלאכי הארץ ישראל לצאת לחוץ לארץ.

דברי ה' ליעקב בחלום וקריאת שם המקום בית אל

(פסוקים יג-יט)

נאמר בפסק יג: **"וַיַּגְּדֵל עָלָיו וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֱלֹקִים אָבִיךְ וְאֱלֹקִי יִצְחָק"**

נדגיש באזני הילדים, שכאן זו הפעם הראשונה בה ה' מדבר עם יעקב, ומשום כך פותח ה' ואומר ליעקב שהוא אלקי אבותיו. וכך אמר ה' גם למשה רבנו בפעם הראשונה שדייבר עמו במעמד הסנה ושםות ג': **"וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֱלֹקִי אָבִיךְ אֱלֹקִים אֱלֹקִי יִצְחָק וְאֱלֹקִי יַעֲקֹב".**

נסב את תשומת לבם של הילדים למילאים "אלקי אברהם אביך" ונעלה את השאלה: הרי אברהם היה סבו של יעקב, ולא אביו, ומדוע ה' מכנה אותו אביו?
סביר שני אופנים:

א. הסב נחשב כמו אב, וכך שכתב חזקוני: "מלמד דבני בניו הרי הם בניים".

ב. מבין בניו של אברהם יעקב נבחר להיות יורש, ולא בניים אחרים, לנו נחשב אברהם כאביו, וכך שכתב הרד"ק: "באיו הוא אביך ולא אביו הבנים האחרים, כי ירושתו לך תהייה".

וביתר הרחבה כתב האברבנאל: "והנה אמר [דווקא] באברהם מלת 'אביך' ["]אלקי אברהם אביך ואלקוי יצחק["], להגיד שהוא [יעקב] יורש כל ייעודיו, באילו היה אברהם אביו והוא היה בנו בלבד, לא ישמעאל ולא עשו ולא בני קטרה, כי בו לבדו יקרא לו זרע".

"הארץ אשר אתה שיבב עליה לך אתניתה ולזרעך"

כתב הרד"ק: "שאתה שוכב במקום ממנה".

כלומר, ה' אומר ליעקב שהארץ שהוא שוכב על חלק ממנה, את כולה יתו ה' לו ולזרעו, כפי שנאמר בפסוק הבא: "זִפְרַצְתָּ יְמָה וְקֶדֶם וְצִפְנָה וְנֶגֶב".

נאמר בפסוק יד: "זָהָה וְרָעֵךְ בְּעֹפֶר הָאָרֶץ"

כאן מבטיח ה' ליעקב שצצאויו יהיו רבים כגרגירי העפר. ועל אף שכבר התברכו אברהם ויצחק שצצאייהם היו רבים ככוכבי השמים, כאן ישנה חוספת ברכה, שכן גרגיריו עפר הארץ רבים יותר מהכוכבים.

"זִפְרַצְתָּ יְמָה וְקֶדֶם וְצִפְנָה וְנֶגֶב"

למילה "זִפְרַצְתָּ" נביא שני פירושים:

א. לשון התרבות, לדברי האבן עזרא – "ורבית". כלומר כוונת ה' לברך את יעקב שזרעו יגדל ויתרבה עד שימלא את כל רוחות הארץ, על ידי שיתישב בהם.

ב. לשון חזק והתגברות, כדברי רשי"י "זוחקת", וכפי שתרגם אונקלוס "זתקפה". כלומר כוונת ה' הייתה שבינוי של יעקב יכולתו להתחזק ולהתגבר על עמי הארץ ולכבותם את ערייהם, וכפי שכותב בעל צורו המור: "שיפרין ויהרגו בשונאיו שלא במנהג העולם [יותר מהרגיל]".

"זנברכו בך כל משפחות האדמה ובירעך"

בברכה זו התברך גם אברהם אבינו (בתחילת פרק י"ב), וכפי שפיריםנו שם, בשני אופנים, כך נפרש גם כאן:

א. הגויים כולם יתברכו בזכות יעקב ובניו, בגשמיים ובשאר ברכות, וכפי שביאר אונקלוס: "ויתברכון בדילך" (בגללך), וכך ביאר גם יונתן בן עוזיאל בתרגומו: "ויתברכין בנין ובוותך" (בגלל זכיותך).

ב. הגויים יברכו את בנייהם שיזכו להיות כמו יעקב ובניו. כלומר ה' מברך את יעקב שכל הגויים יכובדו אותו ואת בניו וירצו שבניהם יתנהגו כמותם.

ברכות אלו מעידות על אהבתו הנדולה של ה' ליעקב, וכן על הסכמה האלקית למשעה לكيחת הבכורה והברכות מעשו, וכפי שכותב בעל עקדת יצחק (שער חמישה ועשרים): "זהארץ אשר אתה שוכב שם... לך אתנה ולודעך, כי כבר רצח האלקים את מעשיך, אשר ביןך ובין אחיך".

נאמר בפסוק טו: "זֶהָנָה אֲנַבֵּי עַמֹּךְ וִשְׁמַרְתִּיךְ בְּכָל אֲשֶׁר תָּלַךְ"

כתב רשי"י: "אנבי עמד - לפי שהיה ירא מעשו ומלבן".
על דברי רשי"י הוסיף החזקוני וכותב: "וישמרתיך - ...שהרי בדרכים אדם
צדך שימור".

ורדף כתוב: "וישמרתיך בכל אשר תלך - בלבך ובשובך".
לאור דברי המפרשים שהבאנו נזכר על חשיבותה של הבטחה זו, בה מבטיח ה' ליעקב שישמור עליו מפני אויביו (עשׂו ולבן), בפרט בדרכים בהן אורות סכנות רבות ושודדים, חיות ופגעי הדרכ, מכשולים, פגעי מזג האוויר וכדו'), וכל זאת גם בדרך הליכתו וגם בדרך חזרתו.

"כִּי לֹא אָזַבךְ עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דָּבַרְתִּי לְךָ"

בדברים אלו מבטיח הקדוש ברוך הוא שלא יעזוב את יעקב וזרעו - כלומר עם ישראל - לעולם, שהרי הבטיח ליעקב שלא יעזבו עד שיעשה כל מה שדייבר לו, ובכלל הדיבור היה שיברך את זרעו לעולם, וכך כתוב הרוד"ק: "כִּי לֹא אָזַבךְ עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי - אֶם בֵּן לֹא יַעֲזֹבנוּ לְעוֹלָם, כִּי הַבְּטַחַת לֹו בְּלִימְיוֹ וְלִזְדוּנְיוֹ אַחֲרֵיו".

ניתן מקום מרכזי לפוסקים אלו העוסקים בדברי ה' ליעקב (פוסוקים יג-טו), כיון שהם מלמדים אותנו על האהבה הגדולה שרחש ה' ליעקב אבינו ועל בחירתו בו וברצונו עד עולם.

נאמר בפסוק טז: "וַיַּיְקֹץ יַעֲקֹב מִשְׁנְתוֹ וַיֹּאמֶר אָבִן יְשֵׁה ה' בַּמְקֻומָּה הַזֹּה" את דברי יעקב "אָבִן יְשֵׁה ה' בַּמְקֻומָּה הַזֹּה" נפרש פאונקלוס: "אות יקרה דה' שרי באתרא הדין", כלומר יש כבוד ה' שוכן במקום הזה, וכך פירש גם רס"ג: "אָבִן כְּבוֹד ה'". על פי דבריהם נאמר לילדיים בצורה פשוטה שעם קימתו נודע ליעקב שכבוד ה' נמצא במקום בו ישן.

"וְאַנְכִּי לֹא יִדְעֶתִי"

נפרש תחילת כרשב"ס: "לֹא בָּמָה שָׁהִוָּתִי סִבְּרָה בְּשִׁבְבָּתִי בָּאָן שָׁהָא מִקְּמוֹ חֹלֶל, אָרֶן בָּן הָוָא שָׁהָא מִקְּמוֹ קָדוֹשׁ". כלומר "אָבִן" הוא מלשון 'ארן' - באמת המקום קדוש, ולא כמו שחשב יעקב בתחילת. לאחר מכן נביא את דברי רשי' שכתוב: "שָׁם יִדְעֶתִי לֹא יִשְׁנֶתִי בַּמִּקְּמוֹ קָדוֹשׁ בָּזָה".

נאמר בפסוק יז: **"וַיֹּרֶא וַיֹּאמֶר מָה נֹרֵא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹקִים"**

נעלם את השאלה: כיצד אמר יעקב שהמקום הוא **"בֵּית אֱלֹקִים"**, הרי
שהגיע יעקב לשם לא היה שם שום בית?
סביר **אוונקלוס**: **"אָתְּ רֹעֵא בֵּית מִן קֶרֶם ה'"**, כלומר מקום שרצונו
ה' בו. כוונת יעקב הייתה לומר שבמקום זה ה' בחר לבנות בו בעתיד בית
להשראת שכינתו, וכדברי אור החיים: **"אֲשֶׁר קָרְמָה אֱלֹיו הַדִּיעָה כִּי בָּהּ
לוּ יְהִי בֵּית לְשִׁבּוֹן"**.

נדבר על יראת השמים שהיתה ביעקב, שהיה ירא מקום
שכינה ה', ואם היה יודע שה' שוכן שם לא היה ישן במקום
זה.

"זה שער השמים"

סביר **פרש"י**: **"מָקוֹם תְּפִילָה לְעָלוֹת תְּפִלָּתְמֵה"**, כלומר דרך בית
האלקים הנזכר, בו שורה שכינה ה', עולות התפילות לשמים.

נאמר בפסוק יח: **"וַיֵּשֶׁבּוּ יַעֲקֹב בְּבָקָר וַיַּקְרֵב אֶת הָאָבִן..."**

מהמילה **"הָאָבִן"** בלשון יחיד עולה השאלה: הרי בפסוק י"א נאמר
"וַיַּקְרֵב מִאָבִנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשְׁם מְרָאשְׁתֵיו", משמע שיעקב לקח מספר אבני,
ואילו בפסוקנו נאמר **"וַיַּקְרֵב אֶת הָאָבִן אֲשֶׁר שָׁם מְרָאשְׁתֵיו"**, כלומר היה
רק אבן אחת, וכי ציבר את הסטירה בין הפסוקים?
שאלה זו אינה קשה על פי דברי האבן עזרא שהבאנו לעיל, שיעקב
לקח אבן אחת מתוכך אבני רבות שהיו במקומות,อลוט נוכל להביא כאן
גם את דברי המדרש המפורטים, שיעקב לקח אבני רבות ושםו
מראשottiyo, וכיון שכל אבן רצתה שעלייה יניח יעקב הצדיק את ראשו,
נעשה נס והאבנים התאחדו והוא לאבן אחת, וכך כתוב רש"י:
**"...התחילו מריבות זו עם זו. זאת אומרת: עלי יניח צדיק את ראשו, וזאת
אומרת: עלי יניח. מיד עשאן הקדוש ברוך הוא אבן אחת..."**.

נביא את דברי המדרש שהובאו ברש"י אך לא נרחיב בהם. נשאיר את התהעמקות בהם לגיל בוגר יותר, שכן אין זה פשוטו של מקרה. כמו כן, בשיטה וכפי שתכננו בדברי הפתיחה בחוברת בראשית-נח), אנו מעדיפים להמנע מעיסוק בנייסים שאינס כתובים בתורה, ובפרט במקרה זה המעורר שאלת אצל הילדים: כיצד יתכן שאבנים דומות רבו בינויה?!

וישם אותה מצבה ויצק שמון על ראהה"

כתב הרשב"ס: "ויצק שמון על ראהה – ומשה אותה לקדשה, להקריב עליה קרבנות".
ורבנו בחיי כתב: "יצקת השמן או ניסוך היין על המזבח, בהקרבת קרבן על המזבח".

סביר שייעקב אבינו מכין מזבח כבר עכשו, להקריב עליה קרבנות באתנו הארץ ישראל, כדי להודות לה' על הבשורות הטובות שבישרו, כאשרם אבינו שבסנה מזבח כדי להודות לה' אחר שבישרו ה' על בשורת הארץ והזרע.

נאמר בפסוק יט: "ויקרא את שם המקום והוא בית אל"

סביר כדורי חכמיינו ז"ל (הובאו ברש"י וברמב"ז) שייעקב קרא לירושלים "בית אל", שהרי הסבכנו (בפסוק יא) שהמקום המצוין במילים "ויפגע במקומו" הוא מקום המקדש, הר המוריה שבירושלים.
לא עוסוק עם הילדים בסתירה שבין הגעת יעקב להר המוריה, ובין קריית שם העיר בית אל, שהיא עיר המורוקחת מירושלים.

נדרו של יעקב (פסוקים כ-כב)

נאמר בפסוק כ: "זִיְדָר יַעֲקֹב נִידָר לְאָמֵר אֶם יִהְיֶה אֱלֹקִים עַמְּדִי וְשָׁמְרִי בַּדָּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי חֹזֶק".

ה' הבטיח ליעקב שיהיה עמו, ישמור עליו וישיב אותו לארץ ישראל, אך יעקב השתמש במילה "אם", מפני שפחד שמא יחתא ולא יהיה ראי להבטחות ה', וכפי שכתב הרמב"ן: "וטעם התנאי [שאמור יעקב "אם"] כתנאי, שלא יגروم החטא. וכך אמרו בבראשית רבה (עו, ב): 'רב הונא בשם רב אחא [שאל]: 'הנה אנכי עמד', ובתיב 'אם ייה אלקים עמד' [והרי הכתובים סותרים]? אלא מכאן שאין הבטחה לצדיקים בעולם הזה'".

"זִנְתָּן לֵי לְתַחַם לְאַכְלָל וּבְגַד לְלַבְשָׁ"

כאן נציין את צניעותו של יעקב והסתפקותו במעט. יעקב לא ביקש מה' מעדרנים ורכוש רב אלא רק לחם ובדג, וכפי שכתב רבנו בחיי:

"זאת שאלת [בקשת] הצדיקים מאות ה', לא ישאלו המותרות, רק [אלא] דבר החכריי בלבד, שאי אפשר לו לאדם שישוחה בלבדיו... ועל בן כל איש יראה את ה' ראי לו שישוחה שמה בחלקו ושיטסתפק במעט... וויתיב לבו ביראת ה'".

בדברים אלו נגניש את הילדים עם מידת הצניעות והסתפקות במעט של יעקב.

נאמר בפסוק כא: "זִשְׁבַּתִּי בְּשָׁלֹום אֶל בֵּית אָבִי וְהִיא הִיא לִי לְאֱלֹקִים".

בפסוק זה דנו המפרשים בשאלת: כיצד יעקב מותנה ואומר, שאם ה' ישמור עליו, יהיה לו ה' לאלקים, וכי יעלה על הדעת שם לא ישמור עליו, לא יעבד את ה'?!

לאור שאלת זו נחלקו המפרשים האם דברי יעקב "זהה ה' ל' לאלקים" הם חלק מהתנאי (כפירוש רש"י), או שהוא הנדר עצמו (כפירוש הרמב"ן).

אנו נפרש **רש"י**:

"זהה ה' ל' לאלקים - שיחול שמו על' מתחילה ועד סוף, שלא ימצא פסול בודען, כמו שאמר אשר דברתי לך ("כי לא אעזבך עד אשר אם עשית את אשר דברתי לך" - פסוק טו). והבטחה זו הבטיח לאברהם, שנאמר: 'להיות לך לאלקים ולורעך אחיך'."

כלומר ה' הבטיח ליעקב שישמור עליו ויקיים כל מה שאמר לו, ובכלל זה, שלא יהיה חלק באזרעו שלא יהיה מעם ה', כפי שנאמר גם בהבטחת ה' לאברהם, שה' יהיה לאלקים לו ולכל זרעו. לפיכך פירוש זה יעקב אומר בתנאו כך: אם אזכה לשוב בשלות לבית אבי, ובכל זאת אי לא יהיה פסול, אעשה את האבו הזאת מצבה וכו', כמפורט בפסוק כ"ב.

בדרכז, שהמילים "זהה ה' ל' לאלקים" הם חלק מהתנאי ומהבקשה של יעקב, הסבירו גם הרשב"ס: "שימיuni [ה'] בכל מעשי", ובועל צורו המור: "שתהיה השגתו עליו תמיד, לא [רק] בלכתו בדרך ובשוכנו לבד". לאור דבריהם נשמע לילדים שבדברי יעקב "זהה ה' ל' לאלקים" מבקש יעקב מספר דברים: שה' ישגיח עליו ויינהגו בכל זמן היותו בחו"ל ארץ, שייעזר לו בכל מעשיו - בעבודת ה' ובהדרכתו בדרך ישירה - וכן שישמור על זרעו שילך בדרך ישירה ושלא יהיה בו פסול.

נאמר בפסוק כב: "זהאָבָן הַזֹּאת... יְהִי בֵּית אֱלֹקִים וְכֹל אֲשֶׁר תַּתֵּן לִי עַשְׂרָנָנוּ לְךָ"

פסוק זה, לפי הסברנו, הוא עצם הנדר - יעקב אומר לה' שאם יעשה את כל הדברים הנזכרים בפסוקים כ-כ"א, יעקב יעשה שני דברים: הראשון - בשובו יעבוד את ה' על האבו הזאת. והשני - יתן מעשר לה' מכל רכשו (אמנם אותן ו' שבמילה "זהאָבָן" קשה לפיקוח זה, אך לא נתעכב על כך).

על המילים "עָשָׂר אַעֲשֶׂרְנוּ לְךָ" נשאל: כיצד יתנו יעקב את המעשר, כך שיחשב שננתנו לה'?

נענה שתי תשובות:

א. על ידי הקרבת קרבן, כפי שכתב הרשב"ס: "להקריב לפניו עולה, כלומר שנית עשרה מבהמותיו להקריב קרבן לה".

ב. בنتינה לאנשים נכרכים ויראי אלקים, כפי שכתב הרד"ק: "atan מעשר מהרכוש ומהמקנה שתtan ל', ואתננו לאנשים שייצטרכו שיהיו יראי אלוקים ועובדים אותו".

נדגיש לילדים שייעקב נתן מעשר מכל אשר לו, כי הכיר שהכל הוא מאותה'.

נוסיף ונאמר שמשפט זה למדיו חכמים את מצות 'מעשר כספים', שפירושה נתינת עשרה ממונו של אדם לומדי תורה או לעניים, בנוסף למעשרות שמפרישים מגודלי הקרקע.

המסרים העולים מפרק כח

יעקב יוצא לחן וה' מתגלה אליו בהר המוריה:

1. אהבת הארץ - יעקב הצעיר מאד כשנאלץ לעזוב את ארץ ישראל.
2. השפעתו של יעקב על בני עירו - יציאתו של יעקב מבאר שבע הותירה רושם בקרב בני העיר.
3. אהבת תורה - יעקב למד במשך ארבע עשרה שנים בבית מדרשו של עבר, בשקיידה עצומה, ביום ובלילה.
4. מעלה מקום המקדש - התורה קראה למקום המקדש "המקום" בה"א-הידעה, במקום זה נגלה ה' ליעקב, יעקב קרא למקום בשם "בית אל" ואמר: "מה נורא המקום הזה" ומקום זה מכונה "שער השמים" כי ממש עולות התפילותות לפני רבונו של עולם.
5. גודלו של יעקב - האבונים רבים על מי יניח יעקב אבינו את ראשו ומלאכי ה' ירדו בסולם ללוותו.
6. מעלהה של ארץ ישראל - אין רשות למלאכי הארץ לצאת לחוץ לארץ. כמו כן ה' הקדים את הבטחת ירושת הארץ לשאר ההבטחות.

דברי ה' ליעקב בחלום וקריאת שם המקום בית אל:

1. יעקב הוא יורשו וממשיך דרכו של אברהם ולא הבנים האחרים - ה' כינה את אברהם - אביו של יעקב, למרות שיצחק היה אביו, כי יעקב נבחר להיות יורשו וממשיך דרכו.
2. מעלה יעקב וזרעו - כל משפחות האדמה יתברכו בזכותם.

המסורת העולמית מפרק כח

3. אהבת ה' ליעקב - ה' הבטיח ליעקב הבטחות רבות וחוותות.
4. יראת ה' של יעקב - יעקב היה ירא ממקום המקדש ואמר, שאליו היה ידע שה' שוכן במקום, לא היה לו שם.

נדרו של יעקב:

1. יראת חטא - יעקב פחד שמא יגרום החטא שה' לא יהיה עמו וביקש שה' יהיה עמו וידריכו בדרך ישירה בעבודת ה'.
2. הودאה לה' - יעקב הכנין מצבה כדי להקריב עליה קרבנות ולהודות לה' על מה שהבטיחו.
3. הסתפקות במעט - יעקב ביקש לחם לאכול ובדג ללבוש ולא ביקש מעדרים ורכושים רב.
4. צדקה וחסד - יעקב נדר שיתן עשרית מרכושו ליראי ה' ועובדיו.

פרק כט

בפרקנו חמישה נושאים עיקריים:

1. יעקב פוגש את הרועים ליד הבאר
2. יעקב פוגש את רחל ומשקה את צאנה
3. פגישת יעקב ולבן וסיכון שכר עובודת יעקב אצל לבן
4. נישואיו יעקב עם רחל ולאה
5. לידת לאה את ראובן, שמעון, לוי ויהודה

יעקב פוגש את הרועים ליד הבאר (פסוקים א-ח)

נאמר בפסוק א: **"וַיֹּשֶׁא יַעֲקֹב רְגָלֵיו וַיָּלֹךְ אֶرְצָה בְּנֵי קָדִם"**

כתב רש"י: "משנתבש בשורה טובה שהובטה בשמירה, נשא לבו את רגלו ונעשה קל ללבה".

ובלשונו צורור המורה: "נעשה קל ברגלו באחד הצבאים".
סביר לילדיים את הביטוי '**עשית רגליים**' במובן של הרגשות קלילות בהליכה, ונאמר שקלות רגליים זו נובעת מהרגשה טובה.
נשאל את הילדים מדוע היה יעקב הרגשה טובה, ולאחר מכן נביא את דברי רש"י, שהרגשות הטובה של יעקב נבעה מתחושת הביטחון שחש לאחר התגלות ה' אליו בהר המוריה והבטחו לו ולזרעו.
מוסיף גם את דברי הרד"ק, שעד עתה הlk יעקב בעצב, וכעת, לאחר הבשורה על שמירתו, הlk בשמחה, וכך כתוב: **"בַּיּוֹן שַׁהְבְּתִיחוּ הָאָלָּו וְהָרָאָהוּ הַמְּרָאָה הַגָּדוֹל הַזֶּה, שְׁמָחָ וְנִשְׁאָ רְגָלֵיו וְהַlk שְׁמָחָ וְטוֹב לֵב, כִּי מִתְחִילָה הִיָּה הַולֵּד בְּרֶפִיוֹן רְגָלִים, בָּאָדָם הַבָּרוּחַ מִבֵּית אָבִיו עִצְבָּו."**

נדגיש בפני הילדים שהביטחון בה' נוטע באדם שמחה רבה וכוחות מיוחדים.

נאמר בפסוק ב: "וַיָּרֶא וְהִנֵּה בָּאָר בָּשָׂרָה וְהִנֵּה שָׁם שָׁלֹשָׁה עֲדָרִי צָאן... וְהִאֱבָן גָּדְלָה עַל פִּי הַבָּאָר".

נדבר על ההבדל בין באר זו, שהיתה מכוסה באבן גדולה כדי שלא יהיה ממנה אנשים זרים, ובין בארותיהם של אברהם ויצחק, שהיו פתוחות, ומהן השקיו כל עובי הדרכים.

נאמר בפסוק ג: "זִנְאָסְפּוּ שְׁמָה בְּלַעַדְרִים וְגַלְלוּ אֶת הַאֱבָן מִעַל פִּי הַבָּאָר".

האבן הייתה מונחת על פִי הבאר הייתה גדולה מאוד, עד ש כדי להסירה היה צריך ברועים רבים, וכך שכתב הרמב"ז: "האבן אשר היו צורכיהם אליה כל הרועים, ושלשה עדרי צאן אשר להם רועים רבים ושומרים, בולם רוצחים עליה ואינם יכולים להנעה כלל".

נרחיב בתיאור גודל האבן ומשקלה הרב, שכן תיאור זה יעցים את גבורתו המופלאה של יעקב, שגילתה כוחות מיוחדים וגלל את האבן הכבודה בלבד.

נאמר בפסוק ד: "זַיִאָמֵר לְהָם יַעֲקֹב אָחִי מֵאֵין אַתֶּם".

נציין את אהבתו של יעקב לבני אדם אף שאינו מכירם, כפי שעולה מפייתנו אל הרועים בכינוי של כבוד - "אָחִי", וכך שכתב הנצ"ב: "לימד לשונו [יעקב הרגיל את עצמו] לדבר לשון אהבה ורעות, על בן קרא לרועים שלא הכרם מעולם: 'אָחִי'".

מפסוק זה למדנו חכמנו ז"ל במדרש הגדול על חשיבות הקדמת שלום לכל אדם: "מכאן אמרו, לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות, וקורא להם 'אחים', ו'רעים', ויקרים בשלום הכל, כדי שיקרמו אותו מלאכי שלום ומלאכי רחמים".

נאמר בפסוקים ד-ו: "וַיֹּאמְרוּ מִתְהָרֵן אֲנַחֲנוּ... וַיֹּאמְרוּ יְדֹעָנוּ... וַיֹּאמְרוּ שְׁלֹום"

מהדברים הקצרים שאמרו הרועים בתשובותיהם אנו למדים שהם לא היו מעוניינים לדבר עם יעקב ולא קיבלו את פניו בשמחה, כי שראי היה מצדם לקבל אדם הבא מדרך רחוכה. כך משמע ממדרש בראשית רבה (ע, ח): "וְאֵין פּוֹטְמֵין אֶת בָּעֵי [וְאֵם פְּטֹפּוֹתִים אַתָּה רֹצֶחֶן] וְהַנָּה רָחֵל בְּתוּ...".

וכך פירש בעל עץ יוסף שם: "אם דברין אתה... [דבר עם רחל] ובה תמלא חפצך בדיבור...".

לאור דברים אלו נדבר עם הילדים על הדרך הראיה בה היו הרועים צריכים לקבל את יעקב. היה עליהם לקבל את פניו בשמחה ובסבר פנים יפות, להכנס עמו בשיחה ולהציג לו מאכל ומשקה.

נאמר בפסוק ז: "וַיֹּאמֶר הָنָזֶן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל לְאַעֲתָה אֶסְרֵי הַמִּקְנָה הַשְׁקוֹ הַצָּאן וְלֹכֶד רָעוֹי"

כתב רש"י: "לפי שראה אותם רובצים, בסבור [חשב יעקב] שרוצים לאסוף המקנה הביתה... [ועל כן אמר להם] אם שכיריו יומם אתם - לא שלמתם [סיימותם] פעולת היום...".
נזכר על מידת צדוקתו של יעקב, שהוכיח את הרועים על שהם גוזלים את בעלי הצאן בכך שאינם משלימים את עבודתם.
מוסיף ונאמר שהצדיק מואס בעול גם כאשר לא נעשה לו אלא נעשה לאחרים, וכי כתוב בספרונו: "הצדיק ימאם העול גם בן אל אחרים, אמרו 'תועבת צדיקים איש עולל'".

נאמר בפסוק ט: "עָזָנוּ מִדְבָּר עָם וְרָחֵל בָּאה עִם הַצָּאן אֲשֶׁר לְאַבְיהָ פִּי רָעה הָוָא"

נדבר בשבחה של רחל שלקחה את צאן אביה למרעה, למורות הקושי הגדול שברעיהית הצאן, מלאכה שלרוב נעשית על ידי גברים ולא על ידי נשים.

מפגש יעקב עם רחל והשקיית צאנה (פסוקים ט-יב)

נאמר בפסוק י: "וַיֹּהֶי בְּאֵשׁ רָאָה יַעֲקֹב אֶת רָחֵל... וְאֵת צָאן לְבָנָו אֲחֵי אָמוֹ וַיַּגֵּשׁ יַעֲקֹב וַיִּגְּלֹא אֶת הָאָבָן מִעַל פִּי הַבָּאָר".
המפרשים נחלקו בעניין יכולתו של יעקב לגלויל את האבן הגדולה, בשתי שאלות:

- א. האם יעקב התאמץ בגלילת האבן או לא?
  - ב. מה נתנו יעקב את הכוח לגלויל: כוחו הפיזי, כוחות נפש מיוחדים או כוח עזר מאתה?
- לגביה השאלה הראשונה כתב רש"י, שייעקב כלל לא התאמץ בגלילת האבן: "וַיַּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיַּגְּלֹל – בַּמַּשְׁעָבֵר אֶת הַפְּקָק מִעַל פִּי הַצְּלָחָה, לְהַדִּיעַ שְׁבָחוֹ גָּדוֹל".
- מהרלב"ג לעומת זאת משתמע שייעקב התאמץ בכל כוחו כדי לגלויל את האבן: "שָׁרָאוּ לְאָדָם שִׁיחָה מַתְעוֹדָר בְּכָל עֹז לְעֹזָר לְקָרוּבָיו".
- לגביה השאלה השנייה, מה נתנו יעקב את הכוח לגלויל – **מפרקיו דרביו אליעזר** (פרק לה) משתמע שייעקב גלל את האבן בכוחו הפיזי: "וַיַּגְּבֹר גָּלֵל הָאָבָן מִעַל פִּי הַבָּאָר", וכך ממשמע גם מლשונו של רש"י: "לְהַדִּיעַ שְׁבָחוֹ גָּדוֹל", וכן ברבונו בחיה: "חִיה יַעֲקֹב גָּדוֹל בְּכָוח וּבְגָבוֹרָה", וברשב"ס: "לְהַדִּיעַ גָּבוֹרָתוֹ בָּא הַבָּטוּב".
- הרמב"ן לעומת זאת ציין שייעקב קיבל כוחות נפשיים מיוחדים, ובעזרתם גלל את האבן, וכך כתוב: "יָאִירֵךְ הַבָּטוּב בְּסִיפּוֹר הַוְּדִיעָה כִּי קֹוֵי ה' יְחַלְּפָו בָּה וַיַּרְאָתוּ תְּתֵן עֹז".

כלומר כוח האמונה בה' ויראותו סייעו ליעקב לגלו את האבן. מעין זה כתוב בעל עקדת יצחק: "בַּי מְאֹהבוֹ אֲשֶׁר אֱחָבָה [את רחל] וְשִׁמְחָתוֹ אֲשֶׁר שָׁמָּה בָּהּ, נִצְרָה בָּו נִשְׁמָה [נוצרו בו כוחות נפש מיוחדים], וְתַחַל רֹוח לְפָעָמוֹ לְגָלוֹל אֶת הָאָבָן בְּכֹוח גְּדוֹלָה וּבְידָ חָזָקה".

הסביר שלישי מסביר הרד"ק. לדבריו כוחו של יעקב לגלו את האבן היה שילוב של עוז מאית ה' וכוח גופני גדול, וכך כתב: "וְהִיא לֹו זֶה מִבְּרַבְתַּת הָאָל שְׁנַתֵּן בָּו בְּחִיתּוֹה".

בלמדנו עם הילדים נסביר את גבורתו של יעקב בשלושה שלבים:
בשלב הראשון נאמר, שיעקב התאמץ לגלו את האבן בכוחו הפיזי, שכן שאנו רוצים להנץ את הילדים להתאמץ בשבייל מעשים טובים.

בשלב השני נשאל את הילדים מה לדעתם נתנו ליעקב כוח לגלו את האבן הגדולה, ונגיע עם לכך שכוח זה בא ליעקב מתוך רצונו העז לעזר לזרות, וכפי שראינו בדברי הרלב"ג: "שראוי לאדם להתעורר בכל עי' לעוזר ל��וביו".

ומعן זה בדברי הרמב"ן: "יריך הכתוב בספר הזוהר להודיענו כי קוי ה' ייחליפו בח ויראותו תחן עוז".

בכך נלמד את הילדים שכשישנו כוח רצון עז ניתן להצלחה אף במשימות שנראות לנו קשות מדי עבורנו.

לאחר הדגשת המאמץ הפיזי והכוח הנפשי, שבעזרתם הצלlich יעקב לגלו את האבן הכבד, נסיף ונאמר **בשלב השלישי**, שעם כל זה היה יעקב זוקק לעזרתו של הקדוש ברוך הוא, וגם לזה זכה.

"וַיִּשְׁקַׁק אֶת צָאן לְבַנְך אָחִי אַמֹּז"

נדגיש לילדים שיעקב לא הסתפק בגילילת האבן, אלא השקה בעצמו את צאנה של רחל. בכך הlid יעקב בדרך של אמו רבקה, שהשकתה את הגמלים של אליעזר.

בלימוד זה נפגש את הילדים עם רצונו הגדול של יעקב להיטיב לזרות.

נאמר בפסוק יא: "וַיֹּשֶׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל"

נאמר בפשוטות שייעקב נשך לרחל כי שמה לפגוש את בת דודתו, וכפי שנאמר בבראשית רבה (עו, יב): "כָּל נִשְׁקָה לְתִפְלוֹת, בֶּן מִן תָּלֵת [חוֹזֶם שְׁלֹשֶׁן]. רַבִּי תְּנַחּוּמָא אָמַר: אַף נִשְׁקָה שֶׁל קָרִיבּוֹת, שֶׁנָּאָמַר 'וַיֹּשֶׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל', שְׁחוֹתָה קָרוּבָתוֹ".

בעקבות דברי המדרש כתוב גם הנצ"ב שאין בנשיקה זו ביטוי לחיבה שבין איש לאשתו, אלא שמחה שבין קרוביים שנפגשו, וכך כתוב: "ונם בכביה זו [במהמשך הפסוק], שנאמר שייעקב אף בכה] הראה לרעתה [מלמדת] שלא היהת בנשיקה זו פריצות ומחשבת אהבת אישות [אהבה שבין איש לאשתו], כי אם אהבת קרובות, אשר אם גם בחוץ ישק לה, לא יבוזו לו".

בלימוד פסוק זה תוכל לעלות השאלה: כיצד יעקב נשך לאישה שאינה אשתו, והרי מהפסוק בחומר ויקרא (יח, ו), "לא תקרבו לגלות ערוה", למדנו שככל ענייני קירבה בין איש לאישה שאינם נשואים, נשיקה או שאר מגע, אסורים?

לא נעה שאלה זו באזני הילדים, מܬוך שיטה שלא לעסוק עם ילדים בגיל הצעיר בענייני צניעות. נסביר בפשוטות שייעקב שמה מWOOD להיפגש עם רחל קרובתו, ולכך נשך לה. אם אחד הילדים ישאל זאת, נשיב בקצרה, שלפנוי מתן תורה לא היו מעשים אלו אסורים (שהרי יעקב עצמו נשא שתי אחיות, דבר שהוא מאיסורי עריות).

"וַיֹּשֶׁא אֹתֶן קָלוֹ וַיַּבְךְ"

נסביר שייעקב בכה מפני שהתרגש להיפגש עם רחל קרובתו, וכפי שעולה מדברי הרלב"ג: "וַיַּבְךְ – בְּמִשְׁפַּט הַקָּרוּבִים". וכך מבואר גם בדברי הנצ"ב שהבאונו לעיל.

פגישת יעקב ולבן וסיכום שכר עבודה יעקב אצל לבן (פסוקים יג-כ)

נאמר בפסוק יג: **"וַיְהִי בָּשְׁמֹעַ לְבָנָן אֶת שְׁמֹעַ יַעֲקֹב בֶּן אֶחָתוֹ וַיַּרְא לְקַרְאָתוֹ וַיַּחֲפֹךְ לוֹ וַיַּנְשַׁק לוֹ..."**

כתב רשי: "וירץ לקרהתו – סביר [שהحساب לבן ש[ממון הוא טעון, שהרי עבד הבית [אליעזר] בא לבאן בעשרה נמלים טעונים". נאמר לילדים שלבן שמי יעקב הגיע אליו, גם בגלל שקיוה להעשיר מרכשו.

"וַיַּסְפֵּר לְבָנָן אֶת פֶּל הַדָּבָרִים הָאֶלְيָה"

מבאר רש"ס: "שאביו ואמו שלחוו אל אנשי משפחתו".

נאמר בפסוק יד: **"וַיֹּאמֶר לוֹ לְבָנָן אֵך עַצְמִי וּבָשָׁרִי אַתָּה וַיֵּשֶׁב עָמוֹ חֲדֵש יָמִים"**

נאמר לילדים שלבן אמר שהוא אהב את יעקב כבשרו, בשל היותו בן אחותו, אולם בלבו תכוון להושיב את יעקב בביתו כדי לנצלו ולהטיל עליו עבודה במרעה הצאן, וכפי שתכתבו הספרנו: "וישב עמו – בעבודתו לרעות צאנו".

וכן עולה מדברי בעל אור החיים: "ותמצא כי מיום שנכנס אליו – העבידו".

לאורך הפרשה אנו למדים על עבודתו של יעקב בצדן לבן: "ויעבד יעקב בرحיל שבע שנים" (כט, כ), "ויעבד עמו עוד שבע שנים אחרות" (כט, ל), "ויבא יעקב מן השדה בערב" (ל, טז) ועוד, ובסיום הפרשה (לא, לח-מן) מתארת התורה את מסירותו, נאמנותו וחריצותו הגדולה של יעקב בעשרים השנה בהן עבד בצדן לבן, וכן את יושרו הגדל. לאור המתואר בפסוקים, נראה כבר כאן את מסירותו של יעקב בעבודה, ונשוב ונזכיר זאת שוב ושוב, בהמשך הפרשה, בפסוקים העוסקים בעבודתו של יעקב.

העיסוק במסר זה לאורך הפרשה ולא רק בסופה יעצים את תמיינותו, יושרו, מסירתו ונאמנותו של יעקב אבינו בענייני הילדים.

נאמר בפסוק יז: "זענini לאה רבות..."

את המילה "רבות" נסביר תחילה כרשב"ס: "נות".

לאחר מכן נוסיף את ביומו של רש"י בשם חכמינו ז"ל: "שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ובכבהה, שהיו הכל אומרים: שני בניהם לרבקה ושתי בנות לבן, הגדולה [לאה] לנдол [לעשה], והקטנה [רחל] לקטן [לייעקב]".

לאור דברים אלו נדגש את יראת ה' שהיתה בלאה שלא רצתה לשאת איש רשות, אלא איש תם ויישר כייעקב.

נאמר בפסוק יח: "ויאhab יעקב את רחל..."

כתב בעל אור החיים: "פירוש: לא לצד [בגלו] יופיה, אלא לצד [בגלו] מה שרחל בת זוגו".

כלומר יעקב לא אהב את רחל רק בגול יופיה החיצוני, אלא בגול הכרתו הפנימית והעמוקה שהיא מתאימה לו והמיועדת לו ממשמים. כאשר יעקב ראה את רחל היא מצאה חן בעיניו והוא הרגיש בלבו שהיא מתאימה להיות אשתו.

נאמר בפסוק כ: "ויעבד יעקב ברחל שבע שנים..."

כפי שהקדמנו (בפסוק יד), נתאר גם כאן את עבודתו המסורת של יעקב במרעה הצאן. כדי שלא לחזור על אותן התיאורים פעם רבות, נתאר בכל פעם דבר שונה.

nishoai_yakub_um_rachel_welaah (פסוקים כא-לו)

נאמר בפסוק כא: "זִيְאָמֵר יַעֲקֹב אֶל לְבֵן הַבָּה אֵת אֲשֶׁתִּי בַּי מְלָאו יְמִי וְאֶבוֹא אֵלֶיךָ"

כתב רש"י: "זה לא קל שבקלים אינו אומר בן? אלא להודיע תולדות אמר בד".

כמובן שלא נעה שאלה זו בפני הילדים ולא נכנס עמס לענייני צניעות אלו, אלא נסbir בפשטות על פי רש"י, שיעקב אמר לבן שהגע זמנו לשאת את רחל ולבא אליה כדי להודיע ילדים.

נאמר בפסוק לג: "זִיְהִי בָּעֵרֶב וַיַּקְחֵת לְאָה בְּתוֹ זִיבָא אֲתָה אֵלֶיךָ" נבהיר פאור החיים, שלאה לא רצתה לרמות את יעקב, אך אביה לבן הכריח אותה ללכת: "שָׁלָא רָצַת לְרָמוֹת יַעֲקֹב וְלַקְחָה [לבן] בַּעַל בְּרַחָה", וכן נאמר "זִיבָא אֲתָה אֵלֶיךָ", שלבן הביאה בעל כורחה. נוסיף ונאמר שיעקב היה פיקח והעליה בדעתו שלבן עלול לרמותו ולתת לו מישמי אחרת, שהרי בלילה היה חושך גמור ויעקב לא היה יכול להבחין בין רחל למישמי אחרת, ועל כן ניסה יעקב למנוע זאת על ידי שמסר סימנים לרחל (רש"י, פסוק כה), ככלומר יעקב סייכם עם רחל על סימנים מסוימים שתעשה כאשר תבוא אליו בלילה, ולפי סימנים אלו ידע שהיא באמת רחל.

"זִיבָא אֲלֶיךָ"

נאמר יעקב בא אל לאה בלילה כדרך איש ואשתו, וחשב שהיא רחל.

נעה את השאלה: הרי בדיקת שם כך נתנו יעקב סימנים לרחל, שלא יחליפו באחרת, כיצד אם כן טעה וחשב שזו רחל? נשיב על פי דברי חכמיינו ז"ל (הובאו ברש"י לפסוק כה): "עמדה [רחל] ומסרה לה [לאה] אותן סימנים".

כלומר רחל היא שמסרה את הסימנים לאה.

נשוב ונשאל: הרי רחל רצתה מאד להינשא ליעקב הצדיק, מדוע אם כן ויתרה על כך ומסירה את הסימנים? על כך השיבו חכמיינו ז"ל (שם): "ובשראתה רחל שמניכין לו לאה, אמרה: 'עבדיו תבלם [תתבייש] אחותי'".

כלומר רחל הבינה שלאה תתבייש מאד כאשר תבוא ליעקב והוא יגלה שהיא אינה רחל. יעקב יגער בה על התנהגותה וישלח אותה בחזרה לבנו. لكن מסירה רחל את הסימנים ללאה במודע, כדי שלא תתבייש אחותה בלילה כשהתבוא ליעקב.

המעשה המופלא של רחל מראה כמה גדולה הייתה אהבתה של רחל ללאה אחותה וכמה נזהרה בכבודה. יחד עם זאת מתגלית כאן גבורתה העילאית של רחל אשר ויתרה על נישואיה עם יעקב בלבד שלא תפגע חילתה באחותה.

בזכות מעשה מופלא זה זכתה רחל בשכר רב לדורות, כמוובא במדרש איכה (فتיחה כד):

"**באותה שעה** [בעת חורבן בית המקדש] **קפזה רחל אמןו לפניו הקדוש ברוך הוא ואמרה:** 'רבונו של עולם, גלו לפניך שיעקב עבדך אהبني אהבה יתרה, ועבד בשבי לי לאבא שבע שנים... וריחמתי על אחותי שלא יצא לחרפה... וنمלהי חמד עמה ולא קנאתי בה [ומסרתי לה את הסימנים]... ומה אני, שאניبشر ודם עפר ואפר, לא קנאתי לצרה שלי... אתה מלך חי וקיים רחמן, מפני מה קנאת לעבודה ורה, שאין בה ממש, והגנת בני...'... מיד נתגלהו רחמייו של הקדוש ברוך הוא ואמר: '**בשבילך** רחל אני מחויר את ישראל למקומן'. הדא הוא דבריב [וזהו שנאמר]: 'כול בrama נשמע נה כי תמרורים רחל מבכה על בניה... ושבו בנים לנבולם'."

נאמר בפסוק כז: "מִלְאָ שָׁבַע זֹאת וְנָתַתָּה לְךָ גַם אֶת זֹאת...". נביא את דברי רשי: "...שָׁבָע [ימים] שֶׁל זֹאת [לה], וְהַן שָׁבָע יְמֵי המשתה... גַם אֶת זֹאת [רחל] - מִיד לְאַחֲר שָׁבָע יְמֵי המשתה".
כלומר לבן אמר לייעקב שישמה שבעה ימים עם לאה, ולאחר מכן קיבל את רחל וישמה עמה, כדי שלא לערבות את שתי השמחות יחד.

נאמר בפסוק כח: "וַיַּעֲשֵׂה יַעֲקֹב בָּזָן... וַיַּתֵּן לוֹ אֶת רָחֵל בְּתוֹלוֹ לְאַשָּׁה". יעקב שמח מאד בנישואיו עם רחל, שאהבה מאוד, והכיר בה שהיא מתאימה לו במידותיה הטובות ובאהבת ה' שבה.

נאמר בפסוק כט: "וַיִּתְּנוּ לְבָנָן לְרָחֵל בְּתוֹאֶת בְּלָהָה שְׁפָחָתוֹ לְהַלְּשָׁפָחָה". בדומה להסבירנו בפרשת לך, ששרה אהבה את הגור שפחתה ולא הטילה עליה עבודות קשות, נסביר גם כאן, שרחל התנהגה בכבוד ובאהבה כלפי בלחה שפחתה, וכך גם לאה לולפה שפחתה.

נאמר בפסוק לו: "וַיָּבֹא גַם אֶל רָחֵל וַיַּאֱהֵב גַם אֶת רָחֵל מִלְאָה". נתבוננו בפסוק זה ומידוק הלשון נלמד שייעקב אהב גם את לאה, שהרי נאמר "וַיַּאֱהֵב גַם אֶת רָחֵל מִלְאָה". כלומר יעקב אהב את לאה, אך את רחל אהב יותר, וכדברי הרד"ק: "להודיע כי גם [את] לאה אהב, אף על פי שלא בחר בה מתחילה לאשה, כיון שנשأت לו... אהבה כמו שאדם אוהב אשתו, אבל יותר אהב רחל" (כענין זה פירשו גם רש"ס, kali ikar וועוד).

נדגיש הסבר זה, המהווה בסיס להבנת הפסוק הבא, שם נאמר "וַיַּרְא
ה' בַּיּוֹנָה לְאַה".

"וַיַּעֲבֹד עַמוֹּו עוֹד שָׁבָע שָׁנִים אַחֲרוֹת"

כתב רשי: "אחרות - הקישן לדאשונות, מה דאשונות [עבד יעקב]
באמונה, אף האחרונות באמונה, ואף על פי שברמאות בא עליו [נהג לבן
עמו].".

ובבראשית רבה (ע, כ) נאמר: "בנוהג שביעולם פועל עושה מלאכה עם בעל הבית, שתים ושלוש שעות באמונה ובכוף הוא מתחיעל במלאתו, ברם הכא [כאן]: מה הראשונות שלימוט אַפָּה האחרונות שלימוט".
כלומר בשבוע השנים השניות יעקב עבד עם צאן לבן באמונה ובמיסירות, בדיקות, כפי שעבד בשבוע השנים הראשונות, ולא אמר "כיוון שלבן רימני ולא הייתי צריך לעובוד יותר, אטרשל בעבודתי".

בלימוד דברי רשי אלו נדגיש לילדים את צדוקתו ויושרו
של יעקב אבינו.

ליידת לאה את ראובן, שמעון, לוי ויהודה

(פסוקים לא-לה)

בלמדנו עם הילדים על ליידת שנים עשר בני יעקב נדגיש מספר נקודות מרכזיות:

גודלתו של אמותינו, רחל ולאה, הבאה לידי ביטוי ביראת ה' שלහן, בטוב ליבן, בחוכמתה, בצדוקתו ובשמחתו בלידת הבנים, ברצוננו לגדל בנים צדיקים, עובדי ה' וב בעלי מידות טובות וברצוננו לבנות את בית ישראל בהולדת שנים עשר השבטים, שהם היסודות של הגויי הגדול שהבטיח ה' שיצא מאברהם אבינו. נדגיש גם את רחמיו של הקדוש ברוך הוא על לאה ורחל, שננתן להאה בנים, מכיוון שהיתה פחות אהובה, וכן ראה את צערה של רחל שהיתה עקרה ונתנו גם לה בנים.

נאמר בפסוק לא: "וַיֹּאמֶר ה' בַּיּוֹם שְׁנָוֹאָה לְאֶחָד"

על המילים "בַּיּוֹם שְׁנָוֹאָה לְאֶחָד" נשאל את הילדים: היתכן שצדיק כייעקב ישנא את אשתו!?

וכלשוונו של היפה תואר על מדרש רבה המובא בהמשך: "זקשה לנו:
איך יעקב, בחור שבאות, ישנא את אשתו?".

ועוד נשאל: הרי למדנו בפסוק הקודם שיעקב אהב את לאה?

וננה על פי דברי רד"ק:

"לא היה יעקב שונה אותה, אבל [אלא] היה אוהב אותה, אלא לפי שהיה אהוב את רחל יותר, קרא לה לאה שנואה, בלויר בוגר אהבתה של רחל הייתה שנואה. ולפי שהיתה עלובה בעינה, שלא הייתה אהובה באחותה, ראה ה' בעינה".

כלומר יעקב אהב את לאה, אלא שאהוב יותר את רחל, ועל כן מכנה אותה התורה 'שנואה' (معنى זה מבארים מפרשים נוספים: רמב"ז בפירושו השני, בקורס שור ועוד).

"זיפתח אֶת רַחֲמָה"

חכמיינו ז"ל בבראשית רביה (עה, א) דרשו את הפסוק בתהלים (סתו, לד): "בְּיַשְׁמֻעַ אֶל אֱבִיּוֹנִים ה'..." על לאה, שהיתה עניה, ואף על פי כן שמעה ה' תפילה ופקודה לבנים.

גם המפרשים בביאורם לפסוק זה ציינו את רחמיו של ה' על השפל, וכך כתוב הרלב"ג: "לפרנס השגחת ה' יתברך [על] שפלים, ושהוא רואה דעת העשוקים".

ומعין זה כתוב האברבנאל: "שהיה משפטיו השם יתברך ורחמו על כל מעשיין, כי בן דרכו לرحم על העונאים".

נדבר עם הילדים על מידת רחמיו של ה', שחומל על המסכנים, שומע תפילה ופוקד אותם לבנים.

נאמר בפסוק לב: "וַתֵּהֶר לֵאָה וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רַאוֹבֵן בַּי אַמְرָה בַי רָאָה ה' בָּעֵנִי".

נדבר על יראת השמים של לאה, שהכירה בהשגת ה' ובהתבתו לביריותיו, למרות שנדרלה בסביבה של רשעים, וכדברי הרלב"ג:

"לפרנס מעלת האמהות הקדשות ואמונהם בשם יתרה, עד שכבר תראה שלאה ורחל יחמו כל מה שהיה להם מהבנים [מלידותיהם] להשנה ולחנינה מהשם יתרה, עם שכבר נדרו בין אנשים בלתי מאמינים בה' יתעללה".

בקראית שמו של "ראובן" רצתה לאה להודות לה' ולזכור תמיד את הטובה שהיטיב עמה, כפי שכתב הבכור שור: "ולבן קראה שם שני בניו [ראובן ושמעון] על ידי הودאותו של הקדוש ברוך הוא, שראה ושמע בעניהם, אף [כדי] לזכור את טובתו של הקדוש ברוך הוא ולהודות לו כל ימי חייה".

"בְּעֵתָה יָאַהֲבָנִי אִישׁ"

לאה העricaה מאוד את יעקב מפני גודל אישיותו וצדוקותו המופלאת, וכן רצתה מאוד שייחפוֹז בָּה ויקרבה.

בזמן הלימוד על הולדת הבנים נזכר על השמחה הגדולה שבהולדת כל בן, ובפרט כמשמעותם בבנייהם של יעקב והאמות, שעתיד כל אחד מהם להיות שבט בישראל. ניתן לחגוג בכיתה את הולדתם של השבטים, ולהזכיר קישוטים בהם מצוינים שמות בני יעקב וטעמיהם המפורשים בכתב.

נאמר בפסוק לא: "זֶהָר עֹז וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר בַּי שָׁמַע ה' בַּי שְׁנָאוֹה אָנֹכִי..."

בפסוק זה נזכר על צדוקותה של לאה שהתפללה לה' ונענתה תפילה, וכדברי הרד"ק: "שמע לתפילה ותחינתי".

נאמר בפסוק לד: "זֶהָר עֹז וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר עֵתָה הַפָּעָם יָלֹה אִישׁ אָלִי..."

גם בפסוק זה נDIGISH את הרצון העז של לאה להיות במחיצתו של

יעקב. נאמר שרצונו זה לא נבע מאהבה רגילה שבין איש לאשתו, אלא מתוך הערכה גדולה לאישיותו הנعلاה, שכן היה איש תם וירא ה'.

בביאורו לפסוק זה כתוב רשי:

"לפי שהאמחות נביות היו, יודעתות שי"ב שבטים יוצאים מיעקב, וארבע נשים ישא [כלומר לפי החשבון הפשטוט לכל איש צרייכים להיות שלושה בניו], אמרה: 'מעתה אין לו פתחון פה עלי, שחרי נטלתי כל חלק בבנות'."

נלמד דברי רשי אלו כדי להפגש את הילדים עם מעלה האמהות שהיו נביות על פני כל הנשים ורשות זה יסייע לנו להסביר דברים רבים במהלך הפרק, ביןיהם אהבתה הגדולה של לאה ליעקב, קנאתה של רחל בלאה, סיפורה הדודאים וכדו').

"על בן קרא שמו לעי"

נתבונן בקריאת שמו של לוי, ונשים לב שלעומת הבנים הקודמים ולעומת הבנים שאחריו, את שמו של לוי קרא יעקב, וכך שציין רשי: "בכולן בתיב 'וַתִּקְרָא', וזה [- לוי - נ]כתב בו 'קרא'". נסביר שזוכה את שמו של לוי קרא יעקב בעצמו, כי בילדותו הייתה ליעקב שמחה מיוחדת, וכך שכתב האברנאל: "אבל לוי, קרא שמו יעקב, כי הוא בשמחתו הסבים עמה שלווה אליה".

נאמר בפסוק לה: "וַתֵּתֶה עֹז וַתִּלְדֶּן וַתִּאמֶר הַפָּעָם אָזֶה אַתָּה "

נציין, שזוהי הפעם הראשונה בה נזכרת בתורה הוויה לה', וכדברי הגמרא במסכת ברכות (ז ע"ב): "וזה אמר רבי יהנן משום רבינו שמעון בר יוחאי: מיום שברא הקדוש ברוך הוא את עולם ל' היא אדם שחודה לקדוש ברוך הוא, עד שבאה לאה והודתו, שנאמר: 'הַפָּעָם אָזֶה אַתָּה'"'. נשבח את לאה על הוויה לה' מתוך הכרתנה בטובה, וכן סיפר, שלאה ידעה שארבעה בניים הללו יהיו אבות לארבעה שבטים, ולכן הוויה לה' על שזכתה לקיים חלק גדול מבית ישראל.

נשאל את הילדים: מהי כוונת דברי לאה "הפעם אודה", וכי לפני כן לא הודתה לה? נביא את דברי רשיי: "הפעם אודה – שנטلتני יותר מחלקי, ועתה יש לי להודות".

והארבנאל ביאר: "וחכמוני ז"ל אמרו שהו האמהות ידיעות שהיו עתירות ללדת י"ב שבטים, והן [האמות, נשות יעקב] היו ארבע, וחשבה לאה שתلد שלשה [שכל הארבע ילדו כל אחת שלושה], ולבן אמרה באשר ילדה הבן הרביעי: 'הפעם אודה את ה', כי נתן לי יותר מחלקי".

כלומר, לאה חשבה שככל אחת מנשות יעקב תלד שלושה ילדים, ועל כן כשקיבלה יותר מחלוקת ונולד לה ילד רביעי, הודתה על כך במיוחד.

"על בן קראה שמו יהודה"

לאה רצתה להודות לה' כל חייה, ועל כן נתנה לבנה שם המזכיר את ההודיה לה', וכך כל ימיה כאשר תקרה לבנה בשם תיזכר שעליה להודות לה'.

"זות עמד מלבדת"

לאחר שלידה ארבעה בניים ליעקב, פסקה לאה מלילדות, וכך כתוב הרד"ק: "זה היה סיבה מأت האל, כדי שיילדו גם השפחות ליעקב".

המסרים העולים מפרק כת

יעקב פוגש את הרועים ליד הבאר:

1. השמחה והבטיחון בה' נוטעים באדם כח - יעקב נעשה כל בHALICHOTו לאחר הבטחות ה' אליו.
2. מעלה הנדיות - הבדיקה בין ארכותיהם של האבות, שהיו פתוחות לעוברים ושבים, לעומת הבאר בחרון, שהיתה מכוסה באבן גדולה, כדי שלא יקחו ממנה זרים.
3. האהבה והכבוד שרחש יעקב לכל אדם - יעקב קרא לרועים "אחיו" למורות שלא הכירם.
4. קבלת אורח בשמחה ודאגה לצרכיו - מהביקורת לפני הרועים שמייעטו להתייחס ליעקב ודברו עמו בקצרה.
5. יושרו של יעקב - יעקב הוכיח את הרועים על כך שמעלו בתפקידם ולא רעו את הצאן שהופקד בידיהם.

יעקב פוגש את רחל ומשקה את צאןה:

1. כיבוד אב - רחל רעתה את צאן אביה.
2. טוב לבו של יעקב - בגבורה מופלאה גל יעקב את האבן מעל פי הבאר כדי לעזור לרחל ומשקה את כל צאן לבן.
3. יראת ה' נותנת כח - מכוח יראת השם שהיתה ביעקב, הוא הצליח לגלו את האבן הכבד מעל פי הבאר.
4. אהבת ה' ליעקב - ה' נתן ליעקב כוח לגלו את האבן.

המסרים העולים מפרק כת

פגישת יעקב ולבן וסיכום שכר עובdot יעקב אצל לבן:

1. הרצון להטיב עם האורה - גנותו של לבן, שרצה לקרה יעקב לא רק בגין הרצון לארכו אלא אף בגין תאונו לממו.
2. יראת ה' של אלה - לאה בכתה על שעטידה להתחנן עם עשו הרשע.
3. ישות ונאמנות - הנהגתו של יעקב לאורך כל שנות עבודתו אצל לבן הרשע.

ניסי אי יעקב עם רחל ולאה:

1. צדוקתה של אלה - לאה התפללה שלא תינsha לעשו הרשע, ואף על פי כן כשלקחה לבן ורצה להשיא יעקב במרמה, לא רצתה לשקר יעקב, ולכנ לא שיתפה עמו פעולה, והיה עליו לחתה בעל כרחה.
2. צדוקתה של רחל - רחל מסרה לאה אחותה את הסימנים.
3. אהבת רחל לאה - רחל לא רצתה שאחותה תתבישי.
4. גבורתה של רחל - רחל וירטה על כל שאיפתה להינsha יעקב כדי שאחותה לא תתבישי.
5. השכר שנוטן ה' לצדיקים - שכרה של רחל על מסירת הסימנים הוא בהחזורת בניים לגבולם.
6. אהבת רחל ולאה את שפחותיהן.
7. היושר והנאמנות של יעקב גם כאשר גילה את רמות לבן - יעקב עבד בשבע השנים האחרונות באותה נאמנות בה עבד במשך שבע השנים הראשונות.

ליידת לאה את ראובן, שמעון, לוי ויהודה:

1. רחמי ה' על השפלים - ה' ראה בענייה של לאה ופקד אותה בניים.

המסורת העולמית מפרק כת

---

2. יראת ה' הגדולה של לאה - לאה הכירה בהשגחת ה' והודתה לו על הבנים למרות שגדלה בסביבה של רשיעים.
3. צדקותה של לאה - לאה רצתה בכל לבה להדבק ביעקב, כיון שהיא איש תם וצדיק.
4. גודלתן של האמהות - הייתה להן רוח הקודש וידעו שליעקב يولדו שניים עשר בניים.
5. הודיה לה' על הטובות - לאה הודתה על לידת יהודה בעiker, וכן על שאר הבנים.

פרק ל'

בפרקנו שישה נושאים עיקריים:

1. קנאת רחל ותגובה יעקב
2. הולמת דין ונפטלי לבלהה שפחח רחל
3. הולמת גד ואשר לצלפה שפחח לאה
4. מעשה הדודאים, והולמת יששכר, זבולון ודינה לאה
5. הולמת יוסף לרחל
6. חכמת יעקב בשכר עבודתו ודרך התעשרותו

קנאת רחל ותגובה יעקב (פסוקים א-ב)

נאמר בפסוק א: "וַתֵּרֶא רָחֵל בַּי לְאִילָה לְיַעֲקֹב וַתִּקְנַּא רָחֵל בְּאַחֲתָה"

סביר לילדיים שקנאה זו אינה קנאה שלילית כפי שנתפסת הימים בשפת בני האדם, אלא קנאה זו ביטהה את רצונה של רחל בבניים, ואת צערה הגדל על כך שהיא לא יכולה להיפקד בבניים, וכפי שכותב הרד"ק: "קנאה בטוב, שראתה לאחותה שלידה ארבעה בניים ליוסף, והוא לא ילדה אפילו אחד".

נוסיף שצערה של רחל נבע מכך שידעה ברוח הקודש שמייעקב עתידיים לצאת שנים עשר בניים ומבנים אלה יצא הארץ שהבטיחה ה' לאברהם אבינו. צערה לא היה רק צער פרטיו של איש שקרה ללא ילדים, אלא גם צער על כך שאינה זוכה להיות שותפה בהולדת שבטי ישראל.

לאחר מכן נביא את דברי רש"י בשם חכמיינו ז"ל: "קינהה במעשה הטובים, אמרה: אלולי שצדקה מمنי, לא ובה לבנים". לאחר דברי רש"י נאמר לילדיים שקנאתה זו של רחל לא הייתה כ קננות אחרות המולידות לעיתים מעשים שליליים, אלא אדרבה, קנהה זו הביאה את רחל להוסיף מעשים טובים.

בזהזמנות זו נשמעו לילדיים את מעלה הגדולה של העין הטובה, וכן את הרצון ללמידה ממעשים טובים של אחרים.

"וַתֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב הָבָה לֵי בָנִים"

נסביר שרחל ידעה שה' הוא זה שנוטנו בניים ולא יעקב, אלא שבדבריה התכוונה לבקש מיעקב שיתפלל לה' שיתנו גם לה בניים, שכן ידעה את מעלה צדוקתו, וככפי שכותב יונתן בן עוזיאל: "וְאָמַרְתָּ לְיַעֲקֹב צָלִיקָם ה' וַיַּהֲבָה לֵי בָנִין", כלומר ואמרה ליעקב: "תתפלל לה' שיתנו לי בניים!".

נאמר לילדיים, שאנו יעקב התפלל שרחל תיפקד, כפי שכותב הרמב"ן: "כִּי יַעֲקֹב אֵי אָפָשׁ [לֹא יִתְכַּן] שֶׁלֹּא הַתִּפְלֶל עַל אַשְׁתוֹ הַאֲהֻובָה כִּי עֲקָרָה הִיא".

בעקבות דברי הרמב"ן נשאל: אם אכן יעקב התפלל, מדוע מבקשת רחל שיתפלל?

נסביר שרחל רצתה שיעקב יתאמץ ויתפלל בכל כוחו עד שתיפקד, וככפי שכותב הרמב"ן: "וְבָאָמַת דַעַתָּה לְאָמַר שִׁתְפָלֵל עַלְיהָ, אַבְלָא [אַבְלָא] שִׁתְפָלֵל עַלְיהָ עַד שִׁתְוַן [ה'] לְהָ בָנִים עַל כָּל פְּנִים... וְחַשְׁבָה כִּי בְּאַהֲבָתוֹ אָוֹתָה יִתְעַנֵּה יַעֲקֹב, וַיַּלְבִּשׁ שָׁק וְאַפְרָר, וַיִּתְפָלֵל עַד שִׁיוֹן לְהָ בָנִים".

"וְאִם אֵין מַתָּה אֲנָכִי"

כוונת רחל בדבריה אלו לומר שאם לא יהיה לה בניים היא תموت מרוב צער, וככברבי רבנו אברהם בן הרמב"ס: "אִם לֹא יִוְתַּן לֵי בָן, אֲהֻוה אָוֹבָדָת בָּצָעָרִי".

לאור דברי רחל נDIGISH עד כמה עז היה רצונה בבן, וכמה גדוֹל היה צערה על כך שהיא עקרה.

נאמר בפסוק ב: "וַיֹּחֶר אֲף יַעֲקֹב בְּرִיחָל וַיֹּאמֶר הַתְּחַת אֱלֹהִים אָנֹכִי אָשֶׁר מֵנֶע מִפְּךָ פָּרִי בְּטֻן".

נסביר **ברמב"ז**, שייעקב כעס על רחל מפני שתلتה את הדבר בו ובכוח תפילהו, ולא בה: "כִּי הַדָּבָר בַּיִד הַאֲלָקִים וְלֹא בַּיְדָו".
כלומר ה' קובע מתי תיפקד, ואין הדבר תלוי ביעקב.

נוסיף ונאמר שייעקב אהב מאוד את רחל, וזה שהוכיחה בדברים היה כדי לעוררה להתפלל לה'.

על פסוק זה ידועים דברי חכמיינו ז"ל במדרש רבא (הובאו ברמב"ז) כיון: "אמֵר לֹו הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: בֶּן עֲנוּמִים אֶת הַמְּעִיקּוֹת?!".
כלומר, האם כך ראוי לענות לאישה הנמצאת בצער כה גדוֹל!
נאמר לילדים, שעל אף שייעקב התכוון לשם שמיים ורצה להוכיח את רחל ולעורר לה תפילה, בכל זאת היה עליו לדבר עמה בנחת ולא מתודע כעס.

בדרך כלל אנו נזהרים מעיסוק בחטאינו, אך כאן, כיוון שהדבר עולה מתווך הפסוקים, נביא דברי חכמיינו ז"ל אלו. עם זאת נupid להציג את שבחו של יעקב, שהתכוון בדבריו לשם שמיים, ללמד את רחל לפנות לה' ולהשתדל יותר בתפילהותיה.

נעמוד על הביטוי "פָּרִי בְּטֻן", שמשמעותו עולה חשיבות הבנים. כפי שעicker העז הוא הפירות כך עיקר עניינה של האם הוא הולדות הבנים וגידולם.
לאור פסוק זה נDIGISH לילדים עד כמה גדול צערן של נשים עקרות שעדיין לא זכו להיפקד בילדים. עליינו להתפלל למעןו, שיזכו בפרי בטן.

הולדת דן ונפתלי לבלהה שפחת רחל (פסוקים ג-ח)

נאמר בפסוק ג: "וַתֹּאמֶר הָנִגְהֵ אֶתְמִתִּי בְּלֹהֶה בְּאֶלְيָה וַתַּלְדֵּ עַל בָּרְפִי וְאַבְנֵה גַם אֲנִי מִמְּנָה"

נשאל: איזו תועלת יש בלקיחת יעקב את בללה, כיצד תבנה ממנה רחל?

נענה שתי תשובות, מעין אלו שהשבענו שלמדונו על שרה והגר:

א. ה' יפקוד גם את רחל בבן, בזכות שהסכימה לתת את שפחתה ליעקב (כרש"י שם).

ב. ליזת בן לשפחתה יחשב כאילו הוא בנה, כי רחל אהבה את שפחתה כמוות.

נאמר בפסוק ד: "וַיַּתְנַצֵּן לוֹ אֶת בְּלֹהֶה שִׁפְחָתָה לְאִשָּׁה"

במעשה זה מראה רחל את אהבתה לשפחתה, שכן בדרך הטבע אישת מתנגדת שתהייה לבולה אישת נוספת, והנה למורות אהבתה הגדולה ליעקב, הייתה מוכנה לוותר ולתת לו את בללה. נציין שהיחס בין האמהות לשפחותיהן, היה יחס מיוחד במיןו, ממש כאם לבתה. הוא לא העבירו אותו בפרק ולא השפילו אותו כפי שהיא נהוג באותה ימי אצל גויי הארץ.

"זִבְאָ אֶלְיָה יַעֲקֹב"

הסכמה יעקב לשאת את בללה מלמדת אותנו שמדובר באישה צדקה ויראת שמים.

נאמר בפסוק ו: "וַיֹּאמֶר רָחֵל דָּנִי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקָלִי וַיַּתֵּן לִי בֶן"

כתב רש"י: "דָנִי וְחִיבָנִי, דָנִי וְיוֹבָנִי".

כלומר ה' דן את רחל לכף חובה כאשר עשה עקרה, ודן אותה לזכות אשר נתנו לה בן.

לאור דברים אלו נשמע את צדוקותה של רחל, שקיבלה באהבה את גזירות עקרותה.

הרד"ק מפרש באופן אחר: "שמני בדיני עם אחותי, וראה כי נם אני ראויה לבנים במוה".

כלומר ה' דן את מעשיה של רחל וראה שהיא צדיקה כמו אחותה וראיה לבן.

נוסיף ונשבח את רחל אמנו שבטחה בה' ונשאה תפילה מתוך אמונה גדולה בהשגתנו עליה - הוא המונע פרי בטן והוא המושיע ונוטן בנים.

המילים "וַיִּתְּנֵן לִי בֶן" מורות על אהבתה של רחל לשפחתה, עד כדי כך שמרגישה שבנה של בללה נחשב כבנה, וכפי שהזכרנו.

"על בָּן קָרְאָה שֶׁמוֹ דָן"

בקראית השם דן, רצתה רחל לזכור כל ימי חייה, שיש לקבל את גזירות ה' באהבה, להכיר שה' משגיח על האדים ולהודות לו על טובותיו.

נאמר בפסוק ח: "וַיִּתְּאַמֵּר רָחֵל נִפְתָּולִי אֱלֹהִים נִפְתָּלָתִי עִם אֲחֹתִי גַם יָכַלְתִּי"

על המילה "נִפְתָּולִי" הביא רש"י שני פירושים:

א. מלשון התעקשות והפצרה רבה.

ב. מלשונו תפילה, שרחל התפללה ובקשה עליו פעמים רבות.

וזו לשונו של רש"י:

"...לשון 'עקש ופתלתי', נתעקשתי והפצרתי פצירות ונפתחלים הרבה מקום, להוות שווה לאחותי... ואונקלום תרגם לשון תפילה, 'נִפְתָּולִי אֱלֹהִים נִפְתָּלָתִי', בקשות החביבות לפני, נתקבלתי ונתעתרתי באחותי...".

שני פירושים אלו מלמדים אותנו על גודל צדוקותה של רחל, שהתענשה להמשיך בתפילותיה עד שנענטה ולא התיעASA.

"וַתִּקְרֹא שְׁמוֹ נְפָתֵל"

שם זה יזכיר תמיד שה' מקבל את תפילותינו, ושגדולה וחשובה ההתאמצות לפניו בתפילה.

הולדת גד ואשר לולפה שפחת לאה (פסוקים ט-יג)

נאמר בפסוק ט: "וַתִּקְרֹא לֵאָה בַּי עֶמֶדֶת וַתַּקְחֵ אֶת זָלֵפה שְׁפַחַתָּה וַתִּתְנַתֵּן אֹתָהּ לְיעָקֹב לְאַשָּׂה"

לאה נתנה את שפחתה ליעקב למורות שכבר היו לה ארבעה בניים וכבר התחזקה אהבתו של יעקב אליה. מעשה זה נלמד שני דברים: א. רצונה העז של לאה לזכות בניים מייעקב אבינו, וכפי שכטב הרד"ק: "ואף על פי שהיו לה בניים רצחה להרבות בניים, כי כל בונתם היתה להרבות בניים [מייעקב].".

ב. שבחה של לאה שאהבה את זלפה והיתה מוכנה שוגם היא תהיה אישة לייעקב, וכדברי הנצי"ב: "היא נתפעלה בנישואין של זלפה שלא היו לטובתה... אלא לטובת זלפה ולשם מצוחה".

גם ביחס לצלפה נצין שהיתה צדיקה ויראת שמים, שאם לא כן לא היה יעקב מסכימים לשאתה לאישה.

נאמר בפסוק יא: "וַתִּאמֶר לֵאָה בָּא גָּד וַתִּקְרֹא אֶת שְׁמוֹ גָּד"

כתב רש"י: "בָּא גָּד – בָּא מֻלְּטוֹב".

בעקבות דברי רש"י נתאר את שמחתה הגדולה של לאה בלידת גד.

נאמר בפסוק יג: "וַתִּאמֶר לֵאָה בָּא אֲשֶׁרִי בַּי אֲשֶׁרָנִי בָּנוֹת"

נפרש את המילה "בָּאֲשֶׁרִי" מלשונו אושר ושמחה, ובדברי הספורנו: "זה הבן הוא בכלל אוושר שלו".

"אֲשֶׁרָנִי בָּנוֹת" – נסביר שהוא אומרות הנשים לאה: "אשריך שיש לך בניים כאלו!".

מעשה הדודאים והולדת יששכר, זבולון ודינה ללאה

(פסוקים יד-כא)

נאמר בפסוק יד: "וַיָּלֶךְ רָאוּבֵן בִּימֵי קָצִיר חֲטִים וַיַּמְצֵא דָודָאים בְּשָׂדָה"

משמעות זה למדים אנו על שבחם של בני יעקב שהתרחקו מגוזל, וכפי שכתב רשי' בשם חכמיינו ז"ל: "להניד שבחן של שבטים, שעת קציר הוה, ולא פשط ידו בגין להביא חטמים ושבוערים אלא דבר ההפקר שאין אדם מקפיד בו".

ນצין שרואובן היה כבן חמיש בשעת המעשה, ועל אף שהיו חיטאים בצד הדרק הוא לאלקח מהו אלא רק מחייבי ההפקר שבסדנה (ספרנו). התנהגותו של רואובן הייתה פרי החינוך שקיבל בבית הוריו (ראה בראשית הרבה עב, א).

לימים זכה רואובן לקבל שכר על זהירותו מן הגוזל, כפי שכתב בעל היפה תואר: "בשביל שרואובן היה נזהר מן הנול, לבן וכבה לארץ מדעה ושבטו היו אנשי מקנה אשר הם רחוקים מגול, אחורי שוכנו לארץ אשר ירעו בה מקניהם ולא ילכו לרעות עוד בשדה אחר".

חינוך זה לא היה נחלתו של רואובן בלבד, אלא של כל הבנים, ואנו יכולים נזהרו מן הגוזל, כמדובר בלשונו של רשי': "להניד שבחן של שבטים",قولו של קומייר השבח הוא לא רק על רואובן, אלא על כל בני יעקב.

"זיבא אֹתָם אֶל לְאָה אַמּוֹ"

נדבר בשבחו של רואובן שכיבד את אמו ומיד נתנו לה את הדודאים בעלי לטעום וליהנות מהם, כפי שאמרו חכמיינו בבראשית רבה (שם): "להודיעך עד היבן היותה כבודה של אמו עליו, שלא טעמן עד שהכיאם אל אמו".

נוסיף שרואובן רצה גם לשמח את אמו בריח הטוב של הדודאים, כפי שכתבו הרמב"ז: "כִּי רָצַתָּה בָּהּ לְהַשְׁתַּעַשְׁׁع וְלְהַתְּעַנְּגֵן בְּרִיחָן".

נರחיב בלימוד פסוק זה ובכך נטמע בקרב הילדים את
זהירותם במונם של אחרים ואת הדרך הראואה בה יש
לנהוג כלפי ההורים.

נאמר **בפסוק טו**: **"וַיֹּאמֶר לְהָמֵעַת קְהֻתָּךְ אֶת אִישֵּׁי וְלִקְחַת גָּם אֶת
דוֹקָאִי בָּנָי"**

דברי לאה לרחל צריכים הסבר: הרי לאה אמונה הייתה צדקת גדולה
VIDUA שרחל שרויה בצעיר בגלל עקרותה, אם כן מדוע סירבה למתת
לאחותה ליהנות מהדודאים?
כדי להבין את דבריה של לאה, יש להקדים ולומר שייעקב אבינו קבע
את דירתו באוהלה של רחל, וכדברי רבנו אברהם בן הרמב"ס: "כִּי יַעֲקֹב
עַלְיוֹ הַשְׁלוֹם שֵׁם דִּירָתוֹ בְּאוֹהֵל רָחֵל, כִּי לְפִيمָא אָוֹתָה עַל חַסְרוֹן הַבְּנִים".
לאה ידעה שמאית ה' ניתנה לייעקב לאישה ולכך קראה לו "אישוי",
היא אהבה מאד את יעקב בשל גדולתו ורצתה להיות עמו ולהוליד
ממנו בניים. כיון שייעקב קבע דירתו באוהלה של רחל, ציפתה לאה
רחאל תאמר לייעקב שעליו להיות יותר עם לאה, כפי שעולה מדברי
הכתב והקבלת על המיללים "דָּגְנֵי אֱלֹהִים" (פסוק ו):

"רָאַתָּה רָחֵל אָמַנוּ בְּלָבָה שְׂמִפְנוּ חַטָּאתָה נְמֻנָּה מִלְחָוֵלִיד, כִּי אַחֲרֵי
רוֹאָה כִּי הִוְתַּה לְאָה שְׁנוֹאָה בְּעֵינֵי אִישָׁה, וְהִוא אַיִן קָוָעַ דִּירָתוֹ,
אַצְלָלָה רָק אַצְלָה, וְהִיא לֹא חַשְׁתְּדַלָּה לְהַבְּיאָו וּלְקַרְבָּהוּ אֶל לְאָה,
מַה שְׁהִיָּה רָאוּי לְאָשָׁה בְּמָוָה לְעַשּׂוֹת".

אם כן דבריה של לאה לרחל נאמרו מתיוך כאב על שייעקב קבע
ديرתו אצלה, ולא מתוך כעס, כדברי צורור המור: "שָׁאַמְרָה לְאַחֲרָה בְּלָבָב
נְשָׁבָר וּנְדַבָּה".

נוסיף ונאמר, שלאה לא רצתה למנוע למגרי מרחל אחواتה את
הדודאים, אלא בדבריה רצתה לזרזה שתשנה את מנהגו של יעקב, וכי

משמעות מדברי **בעל הליקוטים** (בחומש רב פנינים): "וכאשר ראתה רחל שאינה חפוצה לאה לחת לה הדודאים בחינם".
כלומר סיורבה של לאה לא היה מוחלט.

"וַתֹּאמֶר רָחֵל לְבָנָן יִשְׁכֶּב עַמְּךָ הַלִּילָה תְּחַת דָּרוֹאִ בְּנֵךְ"

בלימוד עם הילדים נשתמש בשפט התורה, ולכן נאמר את המילה 'שכב' כפי שתכתב, ונוסיף מילים קצרות, שהכוונה שישכב עמה כדרך שאיש שוכב עם אשתו.
רחל הסכימה שיעקב יבוא לאוהלה של לאה באותו לילה, לא רק בכלל שרצתה את הדודאים, אלא מפני שהבינה את כאבה של לאה אחותה.

רש"י כאן הביא את דברי חכמיינו ז"ל וכותב: "ולפי שולזה במשכבר הצדיק, לא ובתה להזכיר עמו".
לא נביא דברים אלו לילדיים, כייטתנו, שלא לעסוק בגיל הצעיר בחטאינו אבותינו ואמותינו כשאינם מחויבים לשם ביאורו של הפסוק.

נאמר בפסוק טז: "זָبָא יַעֲקֹב מִן הַשָּׂדָה בַּעֲרָבָה"

כפי שהוזכרנו, נדבר בש ballo של יעקב שעבד כל היום, מזריחת השמש עד שקיעתה, כפי שעולה מן המילה "בערב", דבר המראה על מסירותו הרבה, וכי כתוב המלבי"ס: "מניד צדקה יעקב שעבד באמונה ולא בא לבתו עד הערב".

"וַתֹּאמֶר אֶלְيָהוּ תָּבֹא בַּיּוֹם שְׁכָרְתִּיךְ בְּדֹויְדָי בְּנֵי"

נסביר פרש"י: "נתתי לדחל שברה".

"זִישַׁבְבָּעָמָה בַּלְּילָה הוּא"

נאמר שיעקב הסכים להיות עם לאה בלילה ההוא, כיון שראה את גודל רצוניה וכוונתה הטהורה להיות אותו, וכי כתוב **בעל הליקוטים**

(בחומר רב פנינים): "וַיֹּאמֶר יְהוָה, בְּרוֹא תְּבוֹבָה כְּוֹנְתָה, כְּוֹנְתָה אִמְתָּה שֶׁבֶל תְּאוּוֹתָה הוּא רָק לְחֻמְדֵי שְׁבָטִים, [הסכים לחיות עמה]."

נאמר בפסוק יז: "זֶשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל לְאָה וְתָהָר וְתָלֵד לְיעַקְבּ בֶּן חֲמִישִׁי"
בפסוק זה נדבר בשבחה של לאה שהתפללה לה' שיתנו לה בן, וכפי
שכתב אור החיים: "מניד שהתפללה לה".

נאמר בפסוק יח: "וַיֹּאמֶר לְאָה נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי אֲשֶׁר נָתַתִּי שְׁפָחָתִי לְאִישׁ"

מדוברו של לאה נלמד שהיא נתנה את זלפה שפחתה ליעקב לטובות זלפה ולא לטובת עצמה וכפי שהזכיר בשם הנציבי, ועל זה אמרה שה' נתנו לה בילדיה זו שכר על החסד ועל נדיבות הלב שגלה כלפי שפחתה.

דברים אלו מלמדים על אהבתה של לאה לזלפה ועל צדקהותה, שלא רק שלא השפילה אותה כשאר הגברות באותו הימים, אלא התייחסה אליה בכבוד ובאהבה.

"וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יִשְׁכָּר"

לאה רצתה לזכור כל חייה שה' נתן שכר טוב לצדיקים ועל כן עליינו להזכיר לו תמיד, לכון קראה לבנה יששכר.

נאמר בפסוק כ: "וַיֹּאמֶר לְאָה זֶבֶדִי אֱלֹהִים אָתִי זֶבֶד טֹב"
נפרש את המילה "זֶבֶדִי" מלשונו "זֶבֶד" - חלק, כלומר משוכתנה לאה להוילך חצי ממספר בני יעקב הودתה לה' על שנותו לה חלק טוב משבטי ישראל.

"הַפְּעָם יוֹפֵלִי אִישׁ"

כלומר הפעם ישים יעקב בעלי את זבולון - ביתו ומדורו - עמי.

לאה חפזה להיות בקרבתו של יעקב, מפני הערכתה הגדולה אליו, וכleshono של הרמב"ז: "בַּי עָשָׂה לְהָאֱלֹקִים וְהַבָּן בְּרֵ [בָּן] טוֹב, לְהִוָּת בָּעֵלה מְתַלוֹּן [מְלֻשָּׁן לִינָה, שִׁינָה] בְּצִילָה... בַּי בָּעֵלה יְהִי עִקָּר דִּירָתוֹ עַמָּה לְרוֹב בְּנָה, תַּחֲפְרָנָם עָמוֹ בְּטוּב לוֹ".

נאמר בפסוק כא: *"וְאַחֲרֵי יְלִדָּה בָּת וְתִקְרָא אֹתֶת שָׁמָה דִּינָה"*

כתב רשי: "דינה – פירושו רבותינו שדרנה לאה דין בעצמה: אם זה זכר, לא תהא רחל אחותי באחת השפחות, והתפללה עליו ונחפה לנkehba". להסביר דברים אלו נקדמים ונאמר ועל פי רשי כת, לד. חובה לעיל) שלאמותינו הייתה רוח הקודש והוא ידעו שיעקב يولיד שנים עשר בניים שייהיו שבטי ישראל. כאשר הייתה לאה בהריונה השבעי ערכה דיין וחשבונו עם עצמה: כיון שלא שישה בניים, לולפה שני בניים ולבלחה שני בניים, הרי שנשארו שני בניים שעמידים להיוולד. אם היא תלד כתע בנו נוספת, רחל תוכל ללדת בן אחד בלבד, דבר שיגרום לה צער רב ובושה גדולה, שכן אפילו לשפחות יהיו יותר בניים ממנה. על כן, מתוך אהבתה לאחותה, התפללה לאה על העובר שבבטנה שתיהיה נkehba. אכן שמע ה' בקולו ונולדה לה בת, ולכן קראה לאה לבתה דינה על שם הדין והחשבו שעשתה.

סביר את דברי רשי לילדיים, מבלתי היכנס לפרטים מדוייקים, ונלמד מהם מידות נעלמות של אהבה, טוב לב וכוננות גדולה לוותר מצד לאה.

נציין שם זה הוא יוצא דופן מבין השמות, שכן בשמות הבנים הקודמים מוזכר רצון האמהות בבנים או בקרבת יעקב אליו, לעומת זאת אצל דינה השם מורה על הנכונות לוותר על בן.

הולדת יוסף לרחל (פסוקים כב-כד)

נאמר בפסוק כב: **"וַיַּזְכֵּר אֱלֹהִים אֶת רָחֵל"**
כתב רש"י: **"זָכֵר לָה שְׁמֶרֶת סִמְנָה לְאַחֲתָה."**

نبיא דברים אלו לילדיים ונזכיר שוב על המעשה המופלא של רחל ונוכנותה לוטור על נישואיה עם יעקב ובלבד שלא תביש את אחותה. נעצים מעשה זה כשנדגש שה' זכר אותה לטובה בגל מסירותה זו.

"וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֱלֹהִים..."

סביר שבנוסך לזכירת מעשיה הטובים, שמע ה' גם את תפילהותיה של רחל.

נאמר בפסוק כד: **"וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יוֹסֵף לְאמֹר יִסְפֵּה לֵי בֵן אַחֲרֵךְ"**
מצין את יראת השמים של רחל שהכירה שה' לבדו הוא הנוטן בנימ. לכן קראה לבנה "יוסף", שם שכל צולו תפילה לה' שיתנו לה בן נוסף.

חכמת יעקב בשכר עבודתו ודרכו התעשרותו

(פסוקים כה-מן)

נאמר בפסוק כה: **"וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לְבָנֶךָ שְׁלֹחֵנִי וְאַלְכֵה..."**

נעלם את השאלה: מדוע ביקש יעקב לעזוב את חരון דזוקא לאחר שרחאל ילדה את יוסף?

נענה שתי תשובות:

א. رد"ק: **"בֵּין שִׁילְדָה רָחֵל שְׁהִתֵּה עֲקָרָה,** אמר יעקב, **אֵין לו טענה ללבען שיעבبني עוד, כי כבר ילדו בנותיו ושפחותיו שננתן לי.**

לפי דברי הרד"ק, יעקב רצה לעזוב דוקא לאחר שרחל ילדה ולא דוקא בגלל שיוסף הוא זה שנולד), משום שלפני כן חש שלבן יעכbo ולא ייתן לו רשות לילד, מחשש שכאר שרץ יגרש את רחל כי לא ילדה. ב. רשי"י על פי חכמיינו ז"ל: "משנולד שטנו של עשו... משנולד יוסף, בטה יעקב בהקדוש ברוך הוא ורצה לשוב".

לפי רשי"י, נאמר לע יעקב בנבואה שזרעו של עשו עתיד ליפול בידי זרעו של יוסף, ולכן כאשר נולד יוסף בטח יעקב בה' שיצילנו מרעטו של עשו. נאמר בפסוק כז: "ויאמר אליו לבן אם נא מצאת הין בעיניך נחשתוי ויברכני ה' בגָלְדָךְ".

נסביר **רכלב"ג**, שלבו לא הפך פתאום להיות ירא שמים ומכיר בטובות הקדוש ברוך הוא, אלא ציין שה' ברכו בಗל יעקב כדי להחז את יעקב להסכים להישאר עמו, כדי שימשיך צאנו להתברך: "ויהנה חילה [התהננו] לבן פניו [של יעקב] שיעמוד [שישאר] עמו עוד, כי ברכחו ה' יתברך לרגלו [בזכותנו]."

נוסיף על כך את דברי רשי"י: "...שעל ירך באה לי ברכה. שבאת לבאו לא היו לי בניים... ועבשו היי בניים".

כלומר הברכה שבאה לבן בזכות יעקב לא הייתה רק בזאן אלא אף בלידת בניים. עד שבא יעקב לבית לבן היו לבן רק בנות, רחל ולאה, ומאז שבא יעקב נולדו לבן בניים (רש"י מדיקץ זאת מכך שבתחלת הפרשה נאמר שלבן שלח את רחל לרעות את צאנו ("זהנה רחל בתו באה עם הצאן"), ולא יעלה על הדעת שהיו לבן בניים והוא שלח את בתו למלאכה קשה זו של רعيית הצאן).

נאמר בפסוק כח: "ויאמר נקבה שכך עלי ואתנה"

בעקבות דברי רכלב"ג נסביר, שלבן הציע לע יעקב שמאותו הימים והלאה ינתן לו שכר על עבודתו כדי שישכטם להישאר ולעבדו אצלו ועל ארבע עשרה השנים של רعيית הצאן לא שילם לבן. בשכר עבודתו קיבל יעקב את רחל ולאה בנות לבנו, لكن מבקש לבן מייעקב לפרש מה השכר שירצה.

נאמר בפסוק כתו: "זֶה אָמַר אֱלֹהִים לְאֵת יְדֻעַת אֲשֶׁר עָבְדָתִיךְ וְאֲשֶׁר
הַיְהּ מִקְנֵךְ אֶתְכֶם"

בפסוק זה מדברים המפרשים על השתדרותו הגדולה של יעקב
ברועית הצאן, כפי שכתב הספרנו:

"לא תייחם תוספת המקנה אל הנחש הנמשך אחר המול, אבל
[אלא] תייחם [את התרבות הצאן] לשலומות עבדתי, שהותה עם
בקיאות והשתדרות רב במלאת מרעה הצאן... שהיו בו נשברות
וחולות, וחבשתי את הנשברות, ורפאתי את החלה".

והנצי"ב כתב:

"אות אשר היה מknך אני – בשמירה יתרה יותר עוד מעבר נאמן
לאדונו, היה אהוב ומרחם את הצאן... מצד חסד וرحمות על בעלי
חיים. וזה גרם כי גדרו בטוב. ובזה הראה יעקב מדרת החסד
�رحمות למעלה מדרך אנושי, להיות משליך נפשו מנגר כל כך
בשביל טובת אדם ואמונה ושביל צער בעלי חיים".

והמלבי"ס כתב: "שלא עבדתי עבודה שכיר הרגילה, רק [אלא] עבדתי
ביום ובليلה... בעבד העובר באמונה, עד שצאן אדוניו חשובים אצלו כצאן
שלו ועם עליהם בשלו".

ובעל הליקוטים (בחומר ש"רב פנינים") כתב: "בי אני עבדתיך עבודה
שלימה בכל מאמצי בוחי".

לאור דבריהם נדבר עם הילדים בהרחבה על צדקותו של
יעקב, שעבד בכל כוחו, ביום ובليلה, תוך סיכון חייו,
בנאמנויות רבה ובחמלה גדולה, כדי הצאן היה שלו.
לימוד זה יפגיש את הילדים עם מידותיו הטובות של יעקב:
יושר, נאמנות, חמלת על הבריות ועל בעלי החיים.

נאמר בפסוק ל: "כִּי מַעַט אֲשֶׁר הָיָה לְךָ לִפְנֵי וַיִּפְרֹץ לִרְבֹּה וַיִּבְרֹךְ ה' אֶתְךָ לִרְגֵלִי"

בדבוריו אלו רצה יעקב שלבן יבין שmagiyu לו שכח הולם גם על עבודתו במשך ארבע עשרה השנים הקודמות, בהן הייתה לבן ברכה נדולה בזכות יעקב, הרבה מעבר למצופה, וכפי שכותב המלבי"ס:

"כִּי אִם תַּرְצַח לְשָׁלֵם לִי שְׁכָר בַּعַד הַעֲבוֹדָה, לֹא דִי בְּשַׁתְּתָנוּ לִי] כִּי שְׁכָר חֲרֵנִיל, כִּי לִי מַנְיָע חַוֵּז מִן הַשְּׁכָר מַתְנָוֹת נְדוּלוֹת בַּעַד אַרְבָּעָה דָּבָרִים: בַּעַד הַעֲבוֹדָה עַצְמָה, שֶׁלֹּא עֲבָדָה עֲבוֹדָה שְׁכָר הַרְגִּילָה, רַק [אֶלָּא] עֲבָדָה בַּיּוֹם וּבַלְילָה. שַׁהְעָבָד הַעֲבָרָב בָּאַמּוֹנָה... וְחַם עַלְיוֹ בְּשַׁלּוֹן... עַל וְחַמְיָע לוֹ מַתְנָוֹת רְבּוֹת בִּיחּוֹד... שַׁהְעָבָד שְׁעָשָׂה אֶת אָדוֹנָיו לְעַשְׂרֵה נְדוּלָה שְׁבָכוֹא לְבִיטָהוּ הָיָה אָדוֹנָיו דָל וּרְשָׁא, וְעַל יְדֵי חַרְצָתוֹ וּבְקִיאוֹתוֹ נִתְעַשֵּר בְּעַשְׂרֵה נְדוּלָה, הַלָּא יְחוּיָב שִׁיתָה לוֹ בַּעַבּוֹר וְהַמְתָנָוֹת נְדוּלוֹת בִּיחּוֹד... וְעַל יְדֵי צְרָקָתוֹ חַל בְּרָבָת ה' עַל בֵּית אָדוֹנָיו... כִּי לִי מַנְיָע מַתְנָוֹת נְדוּלוֹת וְהַזְּנָה רַב חַוֵּז מִשְׁכָר שְׁכָר הַקְּצֻוב".

ניתן לפתח דיון עם הילדים על הסכום הנadol המגיעה לייעקב ועל הסיבות לכך. בכך נבסס את צדקה מעשהו של יעקב בפיקול המקלות.

"זַעַתָּה מַתִּי אָעַשָּׂה גַּם אָנֹכִי לְבִיתִי"

כתב הרמב"ז: "מַתִּי אָעַשָּׂה אָנֹכִי גַּם לְבִתִּי, כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתִי גַּם לְבִתִּךְ".
כלומר יעקב אומר לבן: עכשו אני צריך לרעות את הצאן לצורך משפחתי ולא אוכל להישאר אצלך ולרעות את צאנך.

נאמר בפסוק לא: "יוֹאמֵר מָה אָתָּן לְךָ"

סביר כמלבי"ס, שלבן אמר שהוא מוכן לתת לייעקב שכר אף על השנים הקודמות בהן עבדו בנאמנות.

"ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה"

נעלם את השאלה: מדוע יעקב מסרב להצעת השכר של לבן, ובפרט שהוא צריך לדאוג לביתו?

נשמע את תשובות הילדים ולאחר מכון נוענה **פנצ'י"ב**: "שהшиб לו [יעקב לבן]: אם אהיה נצרך למנתת יך, לא תנת לי מאומה, כי [לבן בודאי] ימצא תואנות להפטר [ימצא] תירוצים למה הוא לא צריך לשלם לע יעקב, למרות שהתחייב".

כלומר יעקב מכיר את לבן הרמאני, והוא יודע שאיננו מתכוון באמות לתת לו שכר על העבר, ורק מציע זאת כדי להיראות אדם הגון ולשכנעו להישאר עמו ולגרום לצאנו להתברך.

"אם תעשה לי הדבר הזה אושבה ארעה צאנך אשמד"

יעקב ידע שלבן לא יתו לו שכר ראוי על עבודתו המסורה במשך השניים, ועל כן סיכם עם לבן ששכרו יהיה מן הצאן, על פי צבעו, ולאחר מכן דאג לפועל בדריכים מתחכמות, אך ישירות, לצורך השתכחותו, מתווך אחראיות על פרנסת משפחתו הנדולה.

נאמר **בפסוקים לב-לג**: "אעבד בכל צאנך היوم הסר מ שם כל שה נקד וטלוא... כל אשר איןנו נקד וטלוא בעזים וחום בקסבים אונוב הוא אתי"

נקודים – נקודות קטנות מפוזרות על הגוף.

טלואים – נקודות גדולות, כמו טלאי.

עקודים – קרסוליים בצבע שונה.

להסביר מעשיו של יעקב נקדים ונאמר, שרוב הולדות שהבהמה ממילתה דומים לה בצבע ובצורה, אולם בהמה יכולה להמליט מעט וולדות השונות ממנה בצבע ובצורה. לרוב, כבשה לבנה תמליט וולדות לבנות ומעט חומות, וכבשה חלקה, בלי צורות, תמליט על פי רוב וולדות חלקות ומעט וולדות עם צורות – נקודות, טלואות או עקודות.

יעקב הצעה שהוא יקח למראה רק כבשים לבנות ועיזים ללא צורות, והשכר שלו יהיה הולדות השונות, עם הצורות או בעלי הצבע השונה (חומי), שיולדו במרעה הצאן מכאן ולהבא.

נאמר בפסוק לד: "וַיֹּאמֶר לְבָנָה, לוּ יִהְיֵי כַּרְבֶּךָ"
"לוּ" – הלוואי.

לבן שמח מאד על הצעה זו של יעקב, משום שידע שהחולדות השונות
יהיו מועטיטים ביותר.

נאמר בפסוקים לז- מג: "וַיֹּאמֶר לוּ יַעֲקֹב מִקְלָל לְבָנָה... וְהַפְּשִׁיבִים הַפְּרִיד
יַעֲקֹב... וַיַּפְּרִזֵּה אִישׁ מְאֹד וַיֹּהַי לוּ צָאן רַבּוֹת וְשִׁפְחוֹת וְעַדְדִים וְגַמְלִים
וְחַמְרִים"

יעקב השתמש בחוכמותו ועשה תחביבה כדי שהכבשות הלבנות
ימליצו הרבה מאד ולודות נקודים, דבר שלרוב אינו קורה: הוא לא רק
מקולות לחיים עם קליפה חומרה, ופיקל (קילף) צורות ("מחשף הלבן") –
חושף את הלבן מתחת לקליפה) הדומות לצאן הנקודים, העקודים
והטלואים. את המקולות העמיד יעקב ברהיטים (בריכות המים מהן נהגו
הכבשים לשותות). המקולות המשוננים משכו את תשומת לבן של
הכבשות, והוא המליצו כבשים רבים הדומים למائلות. הוא שם את
המקולות רק מול הכבשות הבריאות ("המִקְשָׁרוֹת"), ואילו מול החלשות
לא שם מקולות, כי הן אינם מסוגלים להמליט.

התבוננות הכבשות במקולות הייתה בעת החימום של הצאן (היזווג),
והיא השפיעה על צורתם של העוברים. לא נارد לפרט בעניין יחום
הצאן ונשתמש בלשון הפסוק ונאמר שכשהכבשות שטו הם התחמו
והתבוננו במקולות, ומתוך כך המליצו כמותם הרבה נקודים, עקודים
וטלואים, כפי שנאמר בפסוק לט: "וַיִּחְמֹזֵעֲצָאן אֶל הַמִּקְלֹות וַתַּלְדֵן הַצָּאן
עֲקָדִים...".

יעקב השתמש ברעיון זה גם כאשר שם את עדרי הצאן הלבנות אחרי
עדרו הנקוד של לבן בזמן ההליכה, כפי שנאמר בפסוק מ': "וַיִּתְעַנֵּן פְּנֵי
הַצָּאן אֶל עֲקָדָיו".

מעשו אלו של יעקב הצלicho וצאננו של יעקב התרבות מאד, וכדברי
הספרונו: "פרץ את גבול ההצלחה המורגלת במלאת מרעה הצאן".

נדגיש שיעקב אבינו היה תם וישר, ועל כן נאבק על הצדק ועשה את הנדרש על מנת שיקבל את המגיע לו, וכדברי הרלב"ג:

"בשיראה האדם שיתעסך איש אחר לעשוק לו חוקו [شمישחו גזל ממנו את המגיע לו], ראיו לו שישתדל שיניע לו ממנו חוקו באיזה אופן שיהיה, בollowת עול [בללא שיהיה זה בדרך עול וגזל]. ולזה תראה שכאשר ראה יעקב שרצון לבן היה לשלו ריקם מאתו, השתדל... שיניע לו חוקו מלבן, כמה שעשה מהמקלות".

כלומר יעקב ראה שלבן רוצה לעשוק אותו ולמנוע ממנו את שכרו המגיע לו ושלחו ריקם, ועל כן עשה יעקב השתדלות לקבל את המגיע לו על ידי תחבות המקלות. נdagish שבתחבולה זו לא שיקר יעקב ולא נקט חיליה ברמאות, אלא השתמש בחוכמותו כדי להשיג את המגיע לו. וכך כתוב בעל ליקוטי אנשי שם:

"בענין המקלות, כל המפרשים יתפלאו על חבоловות יעקב בפייזול המקלות... והענין, דהנה המשורר הקדוש [דוד המלך] אמר: 'עם נבר תתברך ועם עקש תתפתל', ריצה [כלומר] כי באותו מרה שרצה ה' לובות את ישראל שנחיה הולכי תמים ופועלי הצדקה ודוכרים אמת בלבכם, עד שאסור לנו לנוכח דעת הבריות אפילו של עובדי כוכבים ומולות... בן באותו מרה מצוח עליינו להתנהג בכל מני ערמה ומרמה נגר רשעים נחשים ערומיים, חיתו טרת, אשר במחשך יערימו ויתגבלו עליינו... ולולא זה היה צדיק אובד באזקון ורשע מאיריך ברעתו... לבן בזאת יתהלך יעקב איש תם... ובן נהג עם לבן שבקש לעקור את הכל... וזה הדין עמו לעשותות תחבות..., שלא יצא נקי בעני ודל עבר עמלו ותרחיו".

לאוון לימוד פסוקים אלו נdagish את מלחמותו של יעקב بعد הצדקה, את מאמציו לקבל את המגיע לו ואת אחריותו לפרנסת משפחתו.

המסרים העולים מפרק ל

קנאת רחל ותגובה יעקב:

1. עין טובה - קנאתה של רחל לא הייתה מותוק צרות עין.
2. צדקותה של רחל - רחל קנאה במעשה הטובים של אחותה והצדיקה את השכר הגדול שקיבלה מה'.
3. כוחה של תפילה - יעקב התפלל על רחל שתילד ורחל ביקשה מייעקב שייתאמץ בתפילה.
4. חותבת התוכחה - יעקב הוכיח את רחל על שחוותה שהבניים תלויים רק בתפילתו.
5. זהירות שלא לצער בני אדם השירותים בצער - מדברי חכמיינו ז"ל, שיעקב לא היה צריך לכעוס ולענות כך לרחל, שכן הייתה עקרה ודבריה נאמרו מותוק צער עמוק.
6. חשיבות הולדת ילדים - הרצון הגדול של האמהות לדת, ושמחהן הגדולה כאשר נולדו הבנים. הבנים נקראים "פרי בטן".

הולדת דין ונפתחי לבלהה שפחות רחל:

1. האהבה של רחל לבלהה - רחל נתנה לייעקב את בללה לאישה וקרואה שם לבן שילדה שפחחתה זו.
2. יראת השמים של רחל - רחל האמינה שה' משגיח ודין את בריאותיו, שומע תפילותיהם ונותן להם בניים, על אף שגדלה בסביבה של רשעים.

הולדת גד ואשר לזלפה שפחות לאה:

אהבתה של לאה לזלפה - לאה נתנה לייעקב את זלפה לאישה.

מעשה הדודאים והולדת יששכר, זבולון וдинה ללאה:

1. זהירותו של רAOבנּ בג臧 - רAOבנּ לא לKח דודאים משודות בעליהם אלא לKח מן הפקר.
2. כיבוד אם של רAOבנּ - רAOבנּ לא טעם מן הדודאים אלא הביאם מיד ללאה אמו.
3. שבחים של השבטים - נזהרו מן הג臧.
4. החינוך של יעקב והאמחות לבנייהם - חינוכם ליראת ה' ולמידות טובות.
5. חריצותו של יעקב בעבודה - יעקב עבד במשך כל היום עד הערב.
6. אהבתה של לאה לאחותה רחל - לאה לא רצתה שתתגרם בושה לרחל אחוتها משתלד רק בן אחד ליעקב.
7. גבורתה וצדקתה של לאה - לאה וויתרה על לידה בן נוסף, שהיה יכול להיות שבט בישראל.

הולדת יוסף לרחל:

1. השגחת ה' - ה' זכר את רחל ופקדה בבן בזכות מסירתה את הסימנים ללאה.
2. ביטחון בה' - לאחר שנולד יוסף, בטח יעקב בה' שיצילנו מיד עשו.

חכמת יעקב בשכר עבודתו ודרך התעשרות:

1. נאמנותו של יעקב בעבודה - יעקב חבש וריפה את הקבשים החולות.
2. חמלתו של יעקב על בעלי חיים.
3. אהבת הצדק של יעקב - יעקב עשה מאמץ להציג את השכר המגיע לו על עבודתו.
4. האחריות של יעקב כלפי משפחתו - יעקב דאג לפרנסתם.
5. חכמתו של יעקב - דאגת יעקב להתרבות הצאן הנקוד, העקווד והטלוא בעזרת המקלות.

פרק לא

בפרקנו שבעה נושאים עיקריים:

1. דברי בני לבן, שינוי פני לבן וציווי ה' ליעקב לשוב לארץ
2. שיחת יעקב עם רחל ולאה בשדה ותגובתן
3. בריחת יעקב ומשפחתו ולקיחת רחל את התורפים
4. רדיפת לבן ובניו אחרי יעקב ודברי ה' לבן בלילה
5. דברי לבן ליעקב וחיפוש התורפים
6. תוכחת יעקב לבן
7. כריתה הברית בין לבן ובין יעקב ועשיותו בגלעד

דברי בני לבן, שינוי פני לבן וציווי ה' ליעקב לשוב לארץ (פסוקים א-ג)

נאמר בפסוק א: "זִישְׁמַע אֶת דָּבָרِ בְּנֵי לְבָן לְאמֹר לְקַח יַעֲקֹב אֶת בָּל
אֲשֶׁר לֹא בָּיַנָּנוּ..."

בפסוק זה נזכר עם הילדים על המידות השיליות של בני לבן
הועלות מדבריהם:

- א. שקר ורמאות, כדברי הכליל יקר: "אֵיך אָמַרְתָּ שָׁקֵר מְפֻרְסֵם [דבר
שכולם יודעים שהוא שקר], וְכִי לְקַח יַעֲקֹב כָּל אֲשֶׁר לְאָבִיהם? וְכִי לֹא
השair לו בלאום, הֲלֹא הִיא לְבָן עָדִין צָאן וּבְקָר וְאַהֲלָם?".
- ב. כפיות טובה - בזכות עבודתו המסורה של יעקב גדל מקנהו של
לבן ואף התבך, כפי שהוזה לבן עצמו לעיל (ל, צ): "זִיבְרָכְנִי ה' בְּגָלְדָךְ".
יתרה מזאת, בני לבן עצמים נולדו בזכות יעקב, כפי שכותב רש"י שם:

דברי בני לבן, שינוי פני לבן וציווי ה' ליעקב לשוב לארץ פרק לא

"...שעל יך באה לי ברכה. כשבאת לבאן לא היו לי בנים... ועכשו היו לי בנים".

ג. קנאה, לדברי הרמב"ן: "כִּי לֹא צַעֲקוּ בְנֵי [אֶלָּא בְגַלְלָה] בְּקְנָאתְם לְיעַקָּב, שְׁעַשָּׂה [שָׁגָרָת] אֶת כָּל הַבָּבוֹד [הַעוֹשָׂר] הַזֶּה", וכך כתוב הבכור שור: "ונם הבור שהיו בנים מתקנאיין בו".

ד. לשון הרע, לדברי הספרנו: "שְׁמַפְרוּ עַלְיוּ לְשׁוֹן הָרָע בְּקְנָאתְם". לא נאריך בדיור על מידותיהם של השיליות של בני לבן, אך נשתמש בהן כדי לחזק את המידות ההיפותטיות בהן יש לדבוק: אמת, הכרת הטוב, עין טובה ודיבור בכבוד.

ניתן לעשות זאת באמצעות העלאת השאלה: מה היו צריכים בני לבן לומר זה לזה?

נאמר שבני לבן היו צריכים לדבר בשבחו של יעקב, בספר על מסירותו, נאמנותו, יושרו וחירותו במשך שנים רבות, להלן אותו יותר מכל רועי חרון, אף להודאות לו על שבזוכות עמלו הרב גדל מקנה אביהם ואף עצם הולדתם באה בזכות צדקתו של יעקב. נסיף ונאמר שבני לבן היו צריכים להביע נכונות לתת ליעקב מתנות גדולות וכבדות ולסייע לו בכל דבר שיצטרך בעזבו את חרון, אלא שהיו מוקולקלים כאביהם ולא נהגו כך.

בלימוד זה נשמעו לילדים כמה חשובה ההליכה בדרכים
ישרות וכמה מוקולקלת ההתרחקות ממנה.

נאמר בפסוק ב: "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶת פָּנֵי לְבָן וְהַגָּה אַיִּנְטוּ עַמּוֹ בְּתִמּוֹל שְׁלָשָׂם" נגנה את לבן על קבלתו לשון הרע מבניו, לדברי הספרנו שהזכרנו, וגם על כך שלא גער בבניו על קנאתם בייעקב ועל כפויות הטובה שלהם.

נאמר בפסוק ג: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל יַעֲקֹב שׂוֹב אֶל אָרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וְלִמְלֹדֶת
וְאַהֲיה עָמֵד"

נסביר שה' נגלה ליעקב כדי להזקוי, וכפי שכתב בעל צורר המורה: "אבל כשראה את פני לבן וועפים... מיר נתירא, ונגלה אליו האלקים לחוקו שלא יירא ממנה".

לאחר מכן נביא את דברי רשי' שכתב: "שוב אל ארץ אבותיך – ושם אהיה עמך, אבל בעודך מחויב לטמא اي אפשר להשרות שכנית עליך". בדברים אלו נועד את הילדים לקדושתה של ארץ ישראל ולהבנה שה' קרוב ושומר באופנו מיוחד על היושבים בארץ יותר מעל אלו היושבים בחוץ לארץ.

שיעור יעקב עם רחל ולאה בשדה ותשובתן

(פסוקים ד-טז)

בפסוקים אלו מסביר יעקב לנשותיו באריכות מדוע הוא רוצה לעוזב את בית אביהו, וזאת כדי שייהיו שותפות עמו וילכו עמו ברצונו, כפי שכתב הרלב"ג:

"שאין ראוי לאדם בשירותה דבר מה מאנשי ביתו, שיבריהם על צד האונם והניצוח [SHIPUL בכוח, מתוך שליטה], אבל ישתדל לפנות אותם ולהכנעם אל מה שירצחו בתכלית מה שאפשר [לשכנעם בצורה המכנית] כדי שתיתעדרו לזה מעצם [שקלבו את הדבר מרצון], ולזה תמצא שאמר יעקב לנשيو דברים נבוכים [ישרים ואמתיים] יביאם [שהביאו את רחל ולאה] להשמע אליו להפרוד מאביהן".

נאמר בפסוק ד: "וַיִּשְׁלַח־יַעֲקֹב וַיָּקֹרֶא לְרָחֵל וְלִلְאָה הַשְׂדָה אֶל־צָאן" נדבר עם הילדים על חכמתו וזרירותו של יעקב בקראו לרחל ולאה לשדה. יעקב נזהר מלבן וمبرניו שלא יאזוינו לשיחותיו, ועל כן לא דיבר עם נשותיו בביתה.

נאמר בפסוק ו: "זָאַבְיכָן הַתֵּל בִּי וְהַתֵּל אֶת מִשְׁבָּרֶתִי עֲשָׂרֶת מִנִּים" את המילים "עֲשָׂרֶת מִנִּים" נסביר כבכור שור: "לְפִי הַפְּשָׁט, לֹא דוֹקָא, אֶלְאָ הַרְבָּה פֻּעָמִים".
כלומר יעקב לא התכוון במילה "עֲשָׂרֶת" לעשר פעמים דווקא, אלא לעפums רבות (כעין זה כתוב גם רשב"ס).

"זֶלֶא נָתַנוּ אַלְקִים לְהַרְעָעָם"

למרות שייעקב השתמש בחכמותו כדי לפצל את המקלות, הוא לא התגאה בחכמותו זכר תמיד שה' עוזר לו להצלחה.

נאמר בפסוק ז: "אִם כִּי אָמַר נָקְדִים יְהִי שְׁבָרֶךָ וַיְלֹדוּ בְּלֵב הַצָּאן נָקְדִים וְאִם כִּי אָמַר עֲקָדִים יְהִי שְׁבָרֶךָ וַיְלֹדוּ בְּלֵב הַצָּאן עֲקָדִים"
על פסוק זה נשאל: הרי יעקב התנה עם לבו שיקבל את הנקודות, עקודותים, טלאים וחומים, ולא רק את הנקודות? נביא את הסברו של הרד"ק שכותב: "שנה ראשונה ראה בלילה ראשונה כי הרבה יעקב והחליף את משכורתו, ומכאן ואילך בכל שנה החליף את משכורתו".

כלומר מתחילה עשו תנאי שייעקב קיבל את כל הcabשים שאינן חלקיים, אולם כאשר ראה לבו שנולדו לחלקו של יעקב הרבה מאוד נקודות, עקודותים, טלאים וחומים, שינה לבן את התנאים והסקים רק לסוג אחד - נקודות. ושוב, כאשר ראה לבן שנולדים הרבה נקודות, החליף לעקודותים, וכן הלאה.

נשאל: כיצד החליף לבן פעמים כה רבות (עשרה מונחים) את תנאי המשכורת, הרי היו בczano רק חמישה סוגים: נקודות, טלאים, עקודות? נשיב על פי דברי האברבנהל: "ובאשר ראה שiolות עקודות היה מחליף התנאי בטלואים או היה חזר לנקודות, ובן היה מחליף מצבע לצבע".
כלומר לבן היה מחליף שוב ושוב את תנאי התשלום, וכאשר החליף בין כל חמישת הסוגים השונים, חזר שוב על האופנים שכבר ניסה קודם לנו באופן שריורי.

בפסוק זה נדגיש את רמאותו הגדולה של לבן ולעומתה את ברכת ה' המופלאה של יוציאת את יעקב בכל שנות עבודתו אצל לבן. ניתן להזכיר את הבתחת ה' ליעקב בתחילת הפרשה (כת, טו): **"וְשִׁמְרָתִיךְ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֶךְ" ואות התקיימותה.**

נאמר בפסוק ט: **"זִיאֵל אַלְקִים אֶת מִקְנָה אֲבִיכֶם וַיְתַן לְיָ"**

נשאל: הרי הצלחת הولادות שלא يولדו חלקיים הייתה מכוח פיצול המkalות, ומדוע נאמר שה' הוא שהצליח ונתן ליעקב את מקנה לבן? על כך נביא את דברי הרמב"ן: "ולא היה זה במקלות [בגלו המkalות], כי הוא יספר להם [יעקב מספר לנשותיו את] מעשה ה' הנדול שעשה עמו, להפlia מידי שנה בשנה, באשר אמר 'ילא נתנו אלקיים להרע עmedi'". ובעל עקדת יצחק כתוב: "הנה הוא לא היה אפשר להצליח שם ברוב השתרדות רק אם היה שם סיווע אלקי".

כלומר חכמת המkalות לבדה לא הייתה מצליחה כל כך ללא עזרת ה'.

נאמר בפסוק יב: **"זִיאָמֵר שָׂא נָעִינֵךְ וַרְאָה בְּלִ העתודים הָעֹלִים עַל הַצָּאן עֲקָדִים נְקָדִים וּבְרָדִים"**

כתב הרמב"ן:

"וטעם והנה העתודים העולים על הצאן, ראה לו בחלים כי יعلו על הצאן העתודים וכולם עקדדים ואחריו בן היו כולם נקדדים... והגיד כי הוא רואה את החמס שעושה לו לבן להחלוף את משבורתו ויעשה הנולדים כמראה אשר יצטרך אליו יעקב...".

לאור דבריו נסביר שמלאך ה' ראה ליעקב בחלים שהתיישבים העולים על הצאן הם עקדדים, נקדדים וטלואים, ולא שכך היה במציאות, כאמור, ה' יסובב שרוב הנולדים יהיו עקדדים, נקדדים וטלואים, לדברי הרלב"ג: "עד שייהו העתודים העולים על הצאן מולדים כאלו הם עקדדים...".

נאמר בפסוקים יד-טו: "וַתָּעַז רָחֵל וְלֹא הִתְאִמְרֵנָה לוֹ... הַלֹּא נְכָרִיות נְחַשְׁבֶּנוּ לוֹ בַּי מִכְרָנוּ"

נציין את גודל רשעותו של לבן והתנהגותו הרעה לבנותיו, שמכרו נדל את כספו, וכפי שכתב רש"י: "אֲפִילוּ בָשָׂעָה שְׁדָךְ בַּי אָדָם לְתַת נְדוּנָיא לְבָנָותִי בְשֻׁתְּנִישָׁוָאִין, נְהַג עַמְנוּ בְנְכָרִיות, בַי מִכְרָנוּ לְךָ בְשָׁבָר הַפְּעוּלָה".

"וַיַּאֲכַל גָּם אֲכָל אֶת בְּסֶפֶנוּ"

כתב רש"י: "שְׁעִיכָּב דָמֵי שְׁכָר פֻּעָולָתָךְ [של ש שנינס]".

ורשב"ס כתוב: "שְׁנַשְׁתַּכְרֵב בָנָו בְנִישָׁוָאִינוּ, שְׁהִי לְךָ לְהַשְׁתַּכְרֵב בִּגְעָרָב כְּפִיד וְלִפְרָנְסָנוּ".

לאור דבריהם נציין את הכאב הגדול של רחל ולאה על התנהגות אביהן, שלא רק שלא נתנו לע יעקב מтанות לרגל חתונתן אלא אף השתמש בהן לשכר, ולא שילם לע יעקב על עבודתו המסורה במשך ארבע עשרה שנה. ולא זו בלבד, אלא אף את דמי העבודה של ששה שנים שלא היו בתמורה לבנותיו - עיבכבר, ולא חש לפרנסת בנותיו ובניהם.

נאמר בפסוק טז: "...וְעַתָּה כֵל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹקִים אֱלֹךְ עֲשָׂה"

בפסוק זה נדירות את יראת השמים של רחל ולאה שזירעו את יעקב לkiem את כל דבריו ה', כדברי הגז"ב: "אין לך לשום נגד ענייך פחד עשו... כי דבר אלקים אין להшиб".

בריחת יעקב ומשפחתו ולקיחת רחל את התרפים

(פסוקים יז-כא)

נאמר בפסוק יז: "זִקְרָם יַעֲקֹב וַיִּשְׁאֶת בְּנֵי וְאֶת נְשֵׁי עַל הָגִמְלִים" נתאר בפני הילדים פרידה המתרחשת בין אב לבנותיו האהובות, בין חותנו לחתנו ובין סב לנכדיו, פרידה מרגשת מתוך נשיקה ואהבה וראה

פסוק כח), הענקת מתנות יקרות וליווי מתווך שמחה לקריאת הדרכ החדש וראה פסוק כז), וכפי שכתב הרלב"ג על המשתה שעשה יעקב לבן בהר הגלעד: "שראוי לאדם בשיפורד לאחר שהיתה לו חברה עמו... בפיאום ובשלום כפי מה שאפשר".

לאחר מכון נשאל: מדוע יעקב לא נפרד מלובו? נענה בעקבות תשובתו של יעקב עצמו לבן ולהלן לא, לא): "כִּי יָרְאָתִי כִּי אֶמְرַתִּי פָּנָ תָּגֹל אֶת בְּנוֹתֵךְ מִעֵמִי".
כלומר יעקב ידע שלבן לא רק שלא ישלחנו בשלום ובכבוד, אלא אף ירע לו ויגזול ממנו את רחל ולאה, لكن עבבו ללא כל הودעה ופרידה. לאור זאת נשוב ונגנה את לבן על כפיות הטובה שלו כלפי יעקב, שלמרות שעבדו בנאמנות רבה, אילץ אותו לברוח ממנו ללא כל פרידה.

לאורך כל הפסוקים המתארים את הבריחה של יעקב ומשחתו נגנה את כפיות טובתו של לבן. בכך נשמעו לילדים את גנותה של כפיות הטובה ונדבר על מעלת מידת הכרת הטוב.

נאמר בפסוק יח: "וַיַּגְהֵג אֲתָּ בְּלַ מִקְנָהוּ וְאֲתָּ בְּלַ רְכָשׁוּ אֲשֶׁר רָכָשׁ...". כתוב הרלב"ג: "שראוי לאדם שם הוא מושגנה מה' יתברך, שישתרל בשמרות קניינו ולא יסmodal על הנם, הלא תראה שיעקב... לא עוֹב דָּבָר מִקְנִינוֹ שֶׁלֹּא הָבִיא עָמוֹ".
כאן נצינו את מידת האחריות של יעקב על ממוינו.

"לְבוֹא אֶל יִצְחָק אָבִי אֶרְצָה בְּנָעַן"

נצין את געוגעיו העזים של יעקב אל בית אביו, משלא ראה יותר משלושים וארבעה שנים, ואל ארץ הקודש, וכדברי הנצי"ב: "נכسف לבית אביו גם נכسطה נפשו לארץ הקדושה".

נאמר בפסוק יט: "זָלַבְנָהּ רֹחֵל לְגֹזֶז אֶת צָעָנוֹ וַתִּגְנַּבְנָהּ רֹחֵל אֶת הַתְּרִפִּים אֲשֶׁר לְאַבְיכֶם".

כתב רש"י: "וַתִּגְנַּבְנָהּ רֹחֵל אֶת הַתְּרִפִּים – לְהַפְּרִישׁ אֶת אָבִיהָ מִעֲבוֹדָה אֲלִילִים נַתְבּוֹנָה".

ובבראשית רבה (עד, ה) הוסיפה: "מָה אָנָא מִזְילָלִי, וַנִּשְׁבֹּוקְ הַדִּין סְבָא בְּקָלְקָלוּיהָ".

כלומר רחל חסה על לבן אביה הזקן וחששה לעזוב אותו בקהלתו ולהשאירו עמו אלילי.

לאור דברים אלו נשבח את מעשה של רחל, שנגה מותך כוונה טובה, ברצונה למנוע מאביה להפסיק ולעבוד לתרפים.

רדיפת לבן ובניו אחרי יעקב ודברי ה' ללבן בלילה

(פסוקים כב-כד)

נאמר בפסוק כג: "זִיקְחָ אֶת אָחִיו עַמּוֹ וִידְרַף אַחֲרֵיו דָּרְךָ שְׁבֻעַת יָמִים..."

על המילה "אָחִיו" נשאל: הרי הייתה ללבן רק אחות אחת - רבקה, אםכו מי הם אחיו אלו שלקח עמו?

נענה בראש"י ש"אחים" משמעו קרוביו, וכך שתרגם גם יונתן בן עוזיאל.

והרמב"ן כתב (בשם פרקי דברי אליעזר): "בַּי לְבָנָ שָׁב לְעִירָוּ, וְמִשְׁמָ לְקָחָ כל נִכּוֹר וְכָל בָּנָ חִיל, וַדְרַף אַחֲרֵיו מִשְׁמָ".

לפי דבריו נאמר שלבן רדף כדי להלחם ביעקב, ולכן לקח עמו את גיבורי העיר, כפי שמשתמע מהנאמר בהגדה של פסח: "צָא וּלְמַד מָה בָקַשׁ לְבָנָ הַארְמִי לְעֹשֹׂת לְיעָקָב אָבִינוּ: שְׁפָרָעָה לֹא גָוָר אֶלָּא עַל הַוּכְרִים, וְלֹבֶן בָקַשׁ לְעֹקֵר אֶת חֶבְלָל [להרוג את כל משפחת יעקב], שנאמר: 'אֲרָמִי אָבָד אָבִי'".

כאן נגיעה לשיא הגינוי של לבן, שלא רק שלא נפרד כראוי מוחתנו ו מבנותיו ונכדיו, אלא אף רצה להורגים.

נאמר בפסוק כד: **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל לְבָן הָאֲרֵמִי בְּחִלּוֹם הָלִילָה וַיֹּאמֶר לוֹ הַשְׁמָר לְךָ פָּנָ תְּדַבֵּר עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד רֵעָ**

נזכיר את אהבתו הגדולה של ה' לייעקב ומכוחה את השגחתו עליו, לדברי הרלב"ג: "להודיעו עצם השגחת ה' יתעללה בדקקים בו, עד שיבחר בא דבר בשם יתברך אל לבן בחלום הלילה בעבר שמירת יעקב, וסיבוב שיבקש לבן מיעקב שכירתו ברית יהדו".

נשאל: מדוע הזיהיר ה' את לבן שלא ידבר עם יעקב אפילו טובות?

נענה שתי תשובות:

א. רשי": **"בְּלֹטוּתָהּ שֶׁל רְשֻׁעִים, רֵעָה הִיא אֶצְלָ הַצְדִיקִים".**
כלומר גם בדברים הטובים של הרשעים ישנו רעות שאינו ראוי. ב. רמב"ז: **"וַיַּפְשֹׁטוּ, הַשְׁמָר לְךָ פָּנָ תְּדַבֵּר עִמוּ לְעַשׂוֹת לוֹ טוֹבָה אֶם יִשְׁׁוב עַמְךָ מִדְרָכֶךָ, אוֹ פָנָ תִּפְחִידָנוּ לְעַשׂוֹת לוֹ רֵעָה אֶם לֹא יִבּוֹא עַמְךָ, בַּיְּ אַנְּצִיוֹתִי לִשְׁבָּה אֶל אַרְצִי".**

כלומר ה' הזיהיר את לבן שלא ינסה בשום דרך לשכנע את יעקב לשוב לחרון, לא באיזום ואף לא בהבטחה שיעשה עמו טוב אם ישוב, שכן זה נגד רצון ה' שציווה לשוב לארצו.

בביאור פסוק זה נגדיל את דמותו של יעקב בענייני הילדיים
תוך הדגשת אהבתו הגדולה של ה' ליעקב.

דברי לבן ליעקב וחיפוש התרפים (פסוקים כה-לה)

נאמר בפסוק כו: **"זִيְאָמֵר לְבָנֶן לַעֲקֹב מָה עָשִׂית..."**

בפסוק זה ובפסוקים שללאחריו נגנה את לבן על דברי השקר שאמר לע יעקב תוך שהוא מתחזה כדי שרצה באמת להיפרד מיעקב ומשפחתו בשלום, כאשר באמות לבבו חשב רק לעשות רע, ואפfilו בא עם גיבורי חיל כדי לפגוע בהם.

נאמר בפסוק כט: **"יִשׁ לְאָלָּדִי לְעַשׂוֹת אַעֲמָכֶם רֹעַ וְאֱלֹהִי אַבְיכֶם אָמַשׁ אַמְּדֵר אַלְיִ..."**

נדגיש את רשותו של לבן שלא התחרט מכונתו הרעה אף לאחר שה' דיבר עמו, ואף שהיה לו להבין שה' אוהב את יעקב ושומר עליו, וכדברי רבנו בחיה: "הרשעים מתחללים במעשייהם הרעים, וכן לבן הרשע היה מתחלל בכואן במעשה רע".

נאמר בפסוק ל: **"...לְמָה גִּנְבַּת אֶת אֱלֹהִי"**

אמרו חכמיינו ז"ל בבראשית רבה (עד, ח): "בַּיּוֹן שִׁשְׁמַעוּ הַשְׁבָטִים בְּךָ אָמַרְוּ: בַּוּשָׁנָו בְּךָ אָבִי אָמַנו, שְׁלֻעָת זָקוֹנָתךְ אַתָּה אָוֹמֵר: לְמָה גִּנְבַּת אֶת אֱלֹהִי?"

כלומר בני יעקב התבונשו בסבבם, לבן, שאף לעת זקנותו אמר על האלים שלו שאפשר לנגבו, כמובא במתנות כהונה שם: "מְאֹה שֶׁהוּ גִּנְבַּת וְדָאִי אֵין בּוֹ מִמְשָׁחָ".

בדברי לבן ליעקב אנו מוצאים שתי שאלות:

א. מדוע ברוח - "למה נחבתה לברוח"?

ב. מדוע גנב את אלהיו - "למה גנבת את אלהי"?

יעקב עונה לבן בחכמה, על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, כדרכי הרשב"ם.

על השאלה הראשונה ענה (פסוק לא): **"בַּיְ יָרָאתִי בַּי אָמַרְתִּי פָּנִ תַּגְזֹל אֶת בְּנוֹתֵיךְ מִעַמְּךָ."**

ועל השאלה השנייה ענה (פסוק לב): "עַم אֲשֶׁר תִּמְצָא אֹתָלְהִיךְ לֹא יִחְיָה...".

נסביר כפשותו שיעקב אמר לבן מיללים חריפות אלו ("לא יחייה") מפני שהיה בטוח שאף אחד מבני ביתו והנלוים עימיו לא יקח את טיפולו.

נאמר בפסוק לה: "וַיֹּאמֶר אֶל אָבִיהָ אֶל יְחִיר בָּעֵנִי אָדָם בַּי לֹא אָכַל לְקָוָם מִפְנִיךְ בַּי דָּרְךְ נְשָׁים לִי"

נאמר שרחל לא אמרהאמת מפני שחששה מאביה שהיה עלול להרגה. מכאו נלמוד על רשותו הגודלה של לבן שהיה דבוק בעבודה זהה עד כדי כך שהיה מוכן להרוג את בתו בגללה.

תוכחת יעקב ללבן (פסוקים לו-מב)

נאמר בפסוק לו: "וַיֹּחֶר לְיַעֲקֹב וַיַּרְבֶּ בְּלִבָּן וַיַּעֲזֹן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלִבָּן מָה פָּשָׁעִי מָה חֶטְאָתִי בַּי דְּלָקְתִּת אַתְּרִי"

חכמיינו ז"ל בבראשית רבה (עד, י) אמרו: "[עדיפה] קפדרנותן של אבות ולא ענוותנותן של בניהם. קפדרנותן של אבות מניין? 'וַיֹּחֶר לְיַעֲקֹב וַיַּרְבֶּ בְּלִבָּן...' את סבור שמא מכות או פצעים היו שם? אלא [רק] דברי פירושם: יעקב מפיים את חמיו".

כלומר יעקב כעס מאד על לבן והוכיח לו את צדקותו. בדבריו נתנו יעקב לבן להבין שהתנהגו היתה שלילית ומוקלקלת, אך לא הכהו ולא פצעו, לא קיללו ולא ביזזו, אף על פי שהוא לו סיבות טובות לנ Hog כד, אחר שלבן רדף אחריו להרוגו.

נדבר על גודלתו של יעקב, שלמרות התנהגו השלפה של לבן כבש את כסעו ולא ביזה את חמיו. יחד עם זאת השיב לו בדברי תוכחה בעז וباומץ על החשד שחשד בו והוכיח את צדקותו.

נאמר בפסוק לה: "זה עשרים שנה אָנֹכִי עַמְךָ רְחִילִיךָ וְעַזְיךָ לֹא שְׁבֵלְיוּ"

כתב רש"י: "לא שבלו – לא הפלו עוברים".

נשאל: מדוע קורה שmafילות הכבשות את עוברנו?

נשיב כרשב"ט: "מתוך חופר מרעה, ומתוך שמירה פחותה".

כלומר בהמה מפילה את העובר שבבטנה משתי סיבות עיקריות: האחת – מחוסר מזון, והשנייה – מחוסר שמירה. אולם יעקב דאג שבעל החיים יאכלו קרואוי, וכן שמר עליהם שלא יפגעו.

נוסיף ונאמר, שהעובדת שהצאנן לא הפיל במשך כל עשרים השנים, מעידה על מידותיו המופלאות של יעקב: טוב לב, חמלה, אחריות, זיהירות ומסירות.

"וְאֵלִי צָאנָךְ לֹא אֲכַלְתִּי"

נסביר שרועי חרון היו נהגים לאכול מהצאנן שרעו כאשר היו במרעה, לדברי הרשב"ט: "דרך רועי צאן בדבר לאכול מן הכבשים הוברים", וייעקב אבינו בישרותו לעולם לא אכל מצאן לבו.

נאמר בפסוק לט: "טְרֵפָה לֹא תָבָתִי אֶלְיךָ אָנֹכִי אֲחַטָּנָה מִדִּי תְּבִקְשָׁנָה"

כתב רש"י: "טרפה" – על ידי ארי וזאב. 'אני אחטנה' – אני אחסרנה. אם חפורה חפורה לי, שמידי תבקשנה".

כלומר לבן ביקש מיעקב לשלם לו על הכבשים שנטרפו על ידי אריות וזאים, וייעקב נענה לבקשתו ושילם.

נזכיר בהתפעלות את חסידותו של יעקב ששילם לפנים משורת הדין, שכן אין זה תפkickדו של רועה להלחם מול חיות טרף (כפי שכותב הנצי"ב), הרי הוא נחשב כאנוס, וודאי אין לחייבו בתשלום.

הнаци"ב מוסיף ומתאר את מסירותו וגבורתו של יעקב וכותב: "שהיה נלחם ומציל מבין שנייהם".

כאשר ראה יעקב אריה אוחז בשינויו שה או עז, היה נלחם בו ומוסיא את הטרף מבין שנייו, למורות הסכינה הגדולה שבעמידה מול אריה רעב שכבר תפס את טרפו בפיו.

נדבר בהרחבה על מידת יושרו ואחריותו של יעקב בעבודתו עד כדי סיכון חייו, ועל האומץ הרב שנגילה.

"גַּנְבָּתִי יוֹם וְגַּנְבָּתִי לֵילָה"

מAMILIM אלו נלמד שיעקב היה אחראי על הצאן אף בלילה, ונדרש לשלם על מה שנגנב.

מהפסקוק הבא משמע שיעקב שמר אף בלילות ואף בימי החורף הקרים ביותר, שכן נאמר "זֶקְרָה בְּלִילָה", וכפי שתרגם אונקלוס: "גַּנְבָּתִי לֵילָה - ונטרית בְּלִילִיא", כלומר שומרתי בלילה.

פעמים רבות ישן יעקב עם הכבשים כדי להשגיח עליהם בלילה ולכו נדודה שנתו, וכדברי הרד"ק: "ונדרה שנתי מעוני ה'ן מפנ' הקור, ה'ן מפנ' שהיה לבי טרוד אל הצאן שמא יבואו זבים לטוף או גבים לנוב".

נאמר בפסוק מה: "הִיִּתִי בַּיּוֹם אֲכַלְנִי חֹרֶב"

סביר שיעקב עבד בחריצות הרבה במשך כל שעות היום, גם בשעות החמות ביותר, למורות המשמש הקופחת על ראשו.

"זֶקְרָה בְּלִילָה"

כאמור יעקב היה אחראי על הצאן גם בלילה. מפעם לפעם קם משנתו כדי לבדוק מה קורה בדירה, וזה היה נחשך לקור העז ששרר בחוץ. בזמנים בהם נדרשה שמירה יתרה היה נשאר עם הצאן ושומר עליו למורות הקור הגדול.

נאמר לילדיים ממשירות זו של יעקב הייתה מעוררת התפעלות גם אם הייתה לזמן קצר, על אחת כמה וכמה כאשר מדובר בזמן ארוך כל כך - עשרים שנה.

נעסוק בשלושה פסוקים אלו בהרחבה ובכך נעורם לכתבת במידותיו הטובות של יעקב אבינו - טוב לב, חמלה, יושר, אחריות, אומץ לב, מסירות ונאמנות.

נאמר בפסוק מב: "לוֹלִי אַלְקִי אָבִי אַלְקִי אֶבְרָהָם וַפְחֵד יִצְחָק הִיה לִי"
יעקב מכנה את ה' – "פחד יצחק". נסביר שה' נקרא כך כי יצחק היה
ירא מלאקיו מ恐惧 הכרת גודלו וגבורתו והיה עובדו ביראה, וכפי
שתרגם אונקלוס: "ודוחיל ליה יצחק", כלומר שפחד יצחק מה'.

"בְּעַתָּה רִיקֵם שְׁלַחֲתֵנִי"

נסביר שייעקב התכוון לומר שללא עזרת ה' היה לבן מרמה אותו וגוזל
מןנו את כל רכושו, וכך דברי הבכור שור: "בְּעַתָּה רִיקֵם שְׁלַחֲתֵנִי – ולקחת
עבדתני באונם, ברצונך".

כריתת הברית בין לבן ליעקב ועשיות הגלעד

(פסוקים מג-נד)

נאמר בפסוק מג: "זִיעַן לְבָנָן וַיֹּאמֶר אֶל יִצְחָק הַבָּנֹות בְּנָתִי וְהַבָּנִים...
וְלִבְנָתִי מָה אָעַשָּׂה לְאֱלֹהֵי הַיּוֹם אוֹ לְבָנֵיכֶן אֲשֶׁר יָלֹדוּ"

כתב רש"י: "איך תעלה על לבי להרע להז?".

כלומר אלו הם בנותי, ובניך – נכדי – נחברים כבני, ואיך אחשוב
לעשות רעה לבני משפחתי?

נשאל את הילדים: האם בדברים אלו שיקר לבן ועשה עצמו כאב
הדורש את טובת משפחתו, או שבאמת נכמרו רחמייו בשעה זו ואמר
את דבריו בכנות?

נענה על פי דברי הרמב"ז, שלבן אמר דברים אלו בכנות, מתוך חמלת
על בנותיו: "יויתר נכון שהוא דרך חמלת, ולבנותיו מה הוא עשה לאלה אשר
לפנוי, כי נכמרו רחמי עלייהן, או לבניין הנולדים בכנותיהם והם לי כבני".

לאור דבריו נשאל: כיצד נהפך לבו של לבן כל כך, מרע לטוב –
בתחילת רדף אחרי יעקב, בנותיו ונכדיו להורגם, וכעת מדבר בחמלת
ובפניות ומציע לכחות ברית, וכך שאל הרד"ק: "והיאך היה לבן מפיים
מןנו, והלא אמר יש לאל ידי לעשות עמכם רע'?".

על שאלת זו נשיב שלוש תשובות:

א. לבן דיבר בחמלה מפני שפחד מיעקב, כי ראה שה' עוזר לו, ולא בגלל רחמיו על בנותו ונכדיו, כפי שכתב הרד"ק: "שרה כי אלקים עם יעקב בכל אשר היה עושה והזהירו עליו... לפיכך ירא ממנו ובקש ממנו ברית".

ב. דבר זה הוא מעשה ה', שכיוון שאhab את יעקב הפק את לבבו של לבן להשלים עם יעקב, וכדברי הרלב"ג: "להודיע עצם השנחת השם יתעלה בדברכם בו... וסבב שיבקש לבן מיעקב שיברתו ברית יהודיו... בדרך שאמר הכתוב: 'ברצות ה' דרכו איש גם אויבו ישלים אותו'".

ג. דבריו הכנים והאמתאים של יעקב - הוכחת צדקתו וגודל מסירותו - פועלו על לבו של לבן וגרמו לו להבין שלא היה בסדר, עד כדי כך שעוררו אצלו את מידת החמלת הטבעית של אב לבנותיו וסב לנכדיו, רגש שלא היה קיים ממש כל עשרים השנים בהן היה יעקב בביתו, וכפי שכתב הבכור שור: "מאתר שראה לבן שאין לו טענה נגד יעקב [שלא מצא שגנב את התרפפים], התחל לרצותו ואמר לו, וכי אתה סבור שלדעתה **באתי אחריך...**".

לאור הסברים אלו נדבר עם הילדים על אהבת ה' ליעקב ועל גודל השפעתו של יעקב על לבן למרות רשותו.

נאמר בפסוק מד: "וַעֲתָה לְכָה נִכְרֹתָה בְּרִית אֱנִי וְאַתָּה..."

הרצון של לבן לכורות הברית עם יעקב מוכיחה שניינוי גדול התחולל אצל לבן וכפי שהבאו בשם הרמב"ז, שכן לאורך השנים לא חס על בנותו, והנה עתה בא לכורות הברית כדי לדאוג לבנותיו בעtid, כאשר הוא לא יהיה אthon, כפי שאמר לבן בהמשך (פסוק נ): "אם תטענה את בنتי... אין איש עטנו ראה אלהים עד ביני ובינך", וכן המשיך שם הרמב"ז: "וועתה איטיב להן שתברות לי ברית שלא תענה אותן...".

בעניין כריתת הברית נביא את דברי הנז"ב המדבר בשבחו של יעקב שהתפיס עמו לבן, וכך כתוב:

"זה שבח האבות, שמלבד שהיה צדיקים וחכמים ואוהבי ה' באופן היותר אפשרי, עוד היו ישרים, היוו שהתנהגו עם אומות העולם... באהבה וחשו לטובותם... ויעקב אבינו, אחר שהייתך חרה לו על לבן... מכל מקום דבר עמו דבריהם רבים עד שאמר על זה בבראשית רביה: 'קפנדנות של אבות ולא ענוותנותן של בנים'."

נאמר בפסוק מה: **"זִקְנָה יַעֲקֹב אָבִן וַיַּרְמַח מֵצֶבֶת"**
יעקב מגלה כאן גבורה גדולה בהרימיו את האבן הגדולה.

נאמר בפסוק מו: **"זִיאָמֵר יַעֲקֹב לְאָחִיו לְקַטֵּנוּ אֲבָנִים..."**
נשאל את הילדים: מה כוונת התורה במילה **"לְאָחִיו"**, הרי ליעקב לא היו אחים?

נענה שתי תשובה:
א. יעקב התכוון לעבדיו, וכדרכו לתת כבוד לבני אדם, וכל וחומר לעבדיו, כינם אחיו, וכך כתוב הרד"ק: **"לְאָחִיו – לְאָנשָׁיו... יַעֲקֹב עִם אָשָׁר עָמָר"**.

כלומר ברור שלא היו עמו יעקב אנשים אחרים מלבד עבדיו.
ב. יעקב התכוון לאחיו לבן, וכדברי הרמב"ז: **"לְאָחִי לְבָן הַנּוּכָר שֶׁבָּאו עָמָר"**, וכך שמשתמע מפסוק נ"ד: **"זִוְּבָח יַעֲקֹב זָבֵח בָּהָר וַיִּקְרָא לְאָחִיו לְאָכֵל לְחֵם"**, וכפירוש רש"י שם: **"לְאָחִיו – לְאָוֹהָבוּ שָׁעֵם לְבָן"**.
רש"י הביא הסבר נוסף, על פי חכמיינו ז"ל: **"לְאָחִיו – הֵם בָּנוֹ, שֶׁהָיו לְוֹ אָחִים נְגָשִׁים אֲלֵיו לְצָרָה וְלִמְלָחָמָה"**.
כוונת דבריו, שהتورה קראה לבני יעקב 'אחים' מפני שרצתה ללמד אותנו שהם עזרו לאביהם בכל צרה, שהיו גיבורים כאביהם והתנהגו כמו אחים, וכך שנאמר בבראשית רבתה (עד, יג): **"אָמַר רַב הַוְנָא, גִּבְוָרִים בָּיוֹצָא בָּו, צְדִיקִים בָּיוֹצָא בָּו"**.

אמנם רצונם של בני יעקב לעוזר לאביהם נבע מתחזק הכבוד הנadol שרחשו לו, ובודאי לא התנהגו אליו כאחים שאין ביניהם יחס של יראה, אך נעדי' לשמור פירוש זה לגיל הבוגר, שכן בגיל הצעיר אלו רוצחים להשריש בילדים את גודל מורה האב.

נאמר בפסוק NEG: **"אֱלֹקי אֶבְרָהָם וְאֱלֹהֵי נָחוֹר יִשְׁפְטוּ בֵּינֵינוּ אֱלֹקי אֶבְרָהָם וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּפַחַד אָבִיו יִצְחָק"**

כתב הבפורה שור: "עפר בפומיא [צריך לשים עפר בפי לבן!] שישתף יכול [ה'], עם שאינו יכול [אליל, נחור]."
ורבנו אברהם בן הרמב"ס כתוב: "שיתוף על ידי לבן בין אל האמת, אלקי אברהם, ובין עבודת ורה, אלחי נחור, והתרחק יעקב ע"ה משיתופו, והבריז [בדבריו] אמונהתו באחדות אלקוי יצחק שהוא אלקוי אברהם".
כלומר לבן שיתף את ה' ואת אליל נחור בכריתת בריתו עם יעקב, וייעקב נזהר מכך והודיע לבן שה' הוא אחד, והוא אלקוי אברהם ויצחק, כאותם שאין עוד בלבדו.

המסרים העולים מפרק לא

דברי בני לבן, שניוי פני לבן וציווי ה' ליעקב לשוב לארץ:

1. זהירות משקר, מכפיות טובה, מקנהה ומאמירת לשון הרע - מהביקורת על דברי בני לבן.
2. זהירות מקבלת לשון הרע - מגנותו של לבן שקיבל את דברי בניו.

שיחת יעקב עם רחל ולאה בשדה ותגובתן:

1. עשיית דברי ה' מרצון ללא כפיה - יעקב הסביר לנשותיו בארכיות מדועה ה' ציווהו לעזוב את חאן, כדי שייצטרפו אליו מרצון.
2. השתדלות האדם מועילה רק כאשר ה' בעזרו - יעקב הצליח בתחבולת המקלות מפני שהוא סייע בידו.
3. יראת ה' של רחל ולאה - רחל ולאה זירזו את יעקב לעשות את דבר ה', למורת החשש מתגובתו של עשו.

בריחת יעקב ומשפחתו ולקיחת רחל את התרפיס:

1. הכרות הטוב - מגנותו של לבן שהיא כפוי טובה עד כדי כך שייעקב נאלץ לברוח מבלי להיפרד ממנו כמוופה.
2. אחריות האדם על ממונו - יעקב לא וויתר על שום דבר מקניינו כאשר ברוח מלבן.
3. אהבת יעקב לאביו ולארץ הקודש - יעקב נכשף לשוב אל יצחק אביו ואל הארץ הקדושה.
4. צדקותה של רחל וכוכונותיה הטובות - רחל גנבה את התרפיס כדי להפריש את אביה מעבודה זורה.

רדיפת לבן ובניו אחרי יעקב ודברי ה' ללבן בליליה:
אהבת ה' את יעקב - ה' הזהיר את לבן בחלום הלילה שלא ידבר
עם יעקב מטווב ועד רע.

דברי לבן ליעקב וחיפוש התרפיסים:

מידת האמת - מגנותו של לבן, שהציג את עצמו כמי שרצה
להיפרד מתוך אהבה ואחווה, ובלבו לא התכוון לכך כלל.

תווכחת יעקב ללבן:

1. חכמה מתוך כבוד לזרות - יעקב עונה לשאלותיו של לבן כסדר,
על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.
2. ענוותנותו של יעקב, סבלנותו, יחס הכבוד שරחש לבני אדם
וגבורתו - יעקב הוכיח את לבן בעוז, ועם זאת נזהר שלא לbezותו.
3. מידותיו הנועלות של יעקב שהתגלו במרעה הצאן: טוב לב, חמלת,
יושר, מסירות, נאמנות, אחירות, חסידות ואומץ לב.
4. יראת ה' של יצחק - יעקב כינה את ה' "פחד יצחק" כי יצחק פחד
מגדולות ה' ומגבורתו.

בריתת הברית בין לבן ליעקב ועשיות הгалעד:

1. רדיפת שלום - יעקב הסכים לכוראות ברית עם לבן למרות כל
התנהגותו.
2. אהבת ה' ליעקב - יעקב הצליח לגרום לבן להשלים אותו ולכורות
עמו ברית.
3. כוחה של אמת - דברי יעקב השפיעו על לבן והפכו אותו לבבו.
4. אהבת יעקב לעבדיו - יעקב קרא לאנשים שעמו 'אחים'.
5. אהבת הברית - יעקב קרא לקרים לבן 'אחים'.
6. רדיפת שלום - יעקב עשה סעודה לבן כדי להוסיף אחווה ורעות.
7. יראת ה' של יעקב - יעקב התרחק מהזיכרון שם אליל נהיר והיתה
לו עוגמת נשך מהזכירתו על ידי לבן.

פרק לב

בתחילת פרקנו נושא עיקרי אחד: **עזיבת לבן ופגש יעקב עם מלאכי ארץ ישראל**

עזיבת לבן ופגש יעקב עם מלאכי ארץ ישראל

(פסוקים א-ג)

נאמר בפסוק א: "וַיֵּשֶׁב לְבָנָן בַּבָּקָר וַיִּנְשַׁק לְבָנָיו וְלִבְנֹתָיו וַיִּבְרֹךְ אֲתֶהם" כתוב הספרנו: "...אמנם סיפר ברכת לבן לבנותיו, להורות שברכת האב אשר הוא על בניו בכל נפשו בלי ספק ראוי שתחול יותר...". נסביר שלאחר שלבון ראה את ברכת ה' הנדולה בה התברך יעקב והשתכנע באשר לצדקתו של יעקב, יושרו ונאמנותו, נחפץ לבו ובירך את בנותיו וכדיו באמת, מותך רצון שייהיה להם טוב.

נאמר בפסוק ב: "וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדָרְכׁוֹ וַיַּגְּעוּ בּוּ מֶלֶאכִי אֱלֹהִים" נדבר על גודלו של יעקב שמלacci ה' באים ללוותו, לדברי רש"י: "מלacci של ארץ ישראל באו לקרהתו ללוותו לאין". על כד הוסיף האבן עזרא שמלאכים אלו באו ליעקב "עלורו בדרכּ". נדגיש בפסוק זה את אהבת ה' ליעקב, لكن שלח לו מלאכים שילוחו יעוזרו בדרכּ.

נאמר בפסוק ג: "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב בַּאֲשֶׁר רָאָם מִחְנָה אֱלֹהִים זוּה" כתוב האבן עזרא: "זהו לבדו ראה מחנה האלקום סביב מחנהו". כלומר נאמר "בַּאֲשֶׁר רָאָם" ולא 'כאשר רואם', למדנו שרק יעקב ראה אותם. לאור זאת נציין את גודלו של יעקב שרק לו הראה ה' את המראה.

המסרים העולים מפרק לב

عزيزת לבן ופגש יעקב עם מלאכי ארץ ישראל:

1. כוחה של ברכת האב - מסיפור התורה על ברכת לבן.
2. גודלו של יעקב - מלאכי אלקים באו ללוותו ולעזרו בדרכו ורק הוא ראה את מלאכי ה'.

סיכום פרשת ויצא

בפרשתנו אנו ממשיכים להיפגש עם דמותו המaira של יעקב אבינו. אנו למדים על אהבת ה' העזה של יעקב, שקידתו הגדולה בתורה בבית המדרש של עבר, ראתו את ה' בכל הליכותיו ובמיוחד במקומות המקדש ואהבתו הגדולה לנשותיו שהיו לו לעזר בעבודת ה' ובגידול הבנים - שבטי י-ה, המהווים יסוד לכל בית ישראל.

למדים אנו גם על יושרו המופלא ומסירותו הרבה של יעקב אבינו בעבודתו אצל לבן. באמצעותו הגדולים בעבודת הצאן נעשו בישורתו ומתוך אחריות מופלאה, ונמשכו שנים רבות, למען נישואיו עם רחל ולאה. בכך גילה יעקב את אהבתו הגדולה להן, ואת רצונו העז להקים את בית ישראל.

דמונן של רחל ולאה, שבנו שתיהן ייחדו את בית ישראל, ניכרת בראשונה בפרשתנו. כמו יעקב, גם רחל ולאה היו צדיקות ויראות שמים, על אף שגדלו בبيתו של רשע ורמאי, וזכרו את ה' בכל הליכותיה. שתיהן נהגו כבוד רב ביעקב, רצו מאוד את קירבתו והשתוקקו לבנים ממנהו, בניים שהיו צדיקים ועובדיה ה', אבות לשבטי ישראל, בהם תתקיים הנحو כבוד רב ביעקב, רצו מאוד את קירבתו והשתוקקו לבנים ולאה בשפחותיהן, בלחה וזלפה, וכך הן היו יראות ה' וזכו להיות שותפות להקמת בית ישראל.

אהבה רבה אהב ה' את יעקב אבינו. ה' נגלה אליו בבית אל והבטיחה לשומרו בכל דרכיו ולתת לו ולזרעו הבטחות רבות וחשיבות, הרבה את בניו משתי נשותיו - רחל ולאה, ומשתי שפחותתו - בלחה וזלפה, מהן

בנה את עםיו ישראל, ברך את צאנו ורכשו של יעקב עד שפרק לרוב ולא נתנו לבן לפגוע בו ולעושקו. שמירה אלקית זו המשיכה גם בהגיעה לארץ ישראל, שם שלח ה' מchnה מלאכים ללוותו.
כמו שאהב ה' את יעקב, כך אהוב ה' אותנו – זרעו של יעקב, זוכר את חסדי האבות, ומביא גואל לבני בנייהם למען שמו באהבה.

